

Produksjon og markedsforhold

Offentlig forvaltning

Ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall steg konsumet i offentlig forvaltning med 1,4 prosent fra 2004 til 2005, målt i faste priser. Til sammenligning var veksten i BNP og BNP Fastlands-Norge henholdsvis 2,3 og 3,7 prosent. Investeringene i offentlig forvaltning økte med 0,7 prosent, målt i faste priser. På begynnelsen av 1990-tallet økte konsumet i offentlig forvaltning sterkere enn BNP Fastlands-Norge, hovedsakelig som følge av sterk vekst i statlig konsum. I perioden 1993-1998 vokste offentlig konsum svakere enn verdiskapingen for fastlandsøkonomien. I tidsrommet 1999-2002 under ett var forholdet omvendt, mens fra 2003 har det offentlige konsumet igjen steget svakere.

Målt i løpende priser utgjorde konsumet og investeringene i offentlig forvaltning samlet sett 23,1 prosent av BNP i fjor. Til sammenlikning var dette forholdet 24,8 prosent i 1990.

Antall utførte timeverk i offentlig forvaltning økte med 1,1 prosent fra 2004 til 2005. Antall sysselsatte økte med 0,8 prosent, tilsvarende nesten 6 000 personer, til 729 500 personer. I perioden 1990-2005 økte antall sysselsatte personer i offentlig forvaltning med 149 500 personer. Offentlig forvaltnings andel av samlet sysselsetting økte fra 28 prosent i 1990 til 31,5 prosent i fjor, mens den tilsvarende andelen av totalt utførte timeverk steg fra 25 til 27 prosent. Forvaltningens andel av sysselsettingen og utførte timeverk var tilnærmet den samme i 2005 som i 2004. Det er flere som arbeider deltid i offentlig forvaltning enn i arbeidslivet for øvrig.

Statsforvaltningen

Ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall steg konsumet i statsforvaltningen med 0,3 prosent fra 2004 til 2005, målt i faste priser. Konsumet i statsforvaltningen var på nærmere 205 milliarder kroner i fjor, tilsvarende om lag 11 prosent av BNP. Forsvarskonsumet gikk ned med 8,3 prosent, mens det sivile konsumet (utdanning, helse- og sosialomsorg, offentlig administrasjon mv.) økte med 1,9 prosent. Statens finansiering av individuelt konsum i forbindelse med utdanning og helse- og omsorgstjenester utgjorde 58 prosent av samlet statlig konsum, hvorav drøyt fire femdeler var finansiering av helse- og omsorgstjenester.

Offentlig forvaltnings utgifter etter formål i prosent av totale utgifter. 1994-2004. Utgiftsandeler i prosent

	1994	2000	2004 ¹
Totale utgifter i løpende priser.			
Mill. kroner	436 661	581 282	739 192
01. Alminnelig offentlig tjenesteyting	12,0	9,9	9,6
011 Utøvende og offentlig tjenesteyting	2,4	2,6	3,6
012 Internasjonal økonomisk bistand	1,8	1,8	2,0
017 Offentlige gjeldstransaksjoner	6,2	3,8	2,9
02. Forsvar	5,3	4,7	4,0
03. Politi, rettsvesen mv	1,9	2,2	2,2
04. Næringsøkonomiske formål	12,8	10,3	8,2
042 Jordbruk, skogbruk, fiske og fangst	3,3	2,6	2,0
045 Transport	5,8	5,7	4,5
05. Miljøvern	1,1	0,8	0,7
06. Boliger og nærmiljø	1,4	0,7	0,9
07. Helsepleie	13,0	16,2	17,0
071 Medisinske produkter, apparater og utstyr	1,4	1,5	1,8
072 Helsetjenester utenfor helseinstitusjoner	3,4	4,2	3,3
073 Helseinstitusjoner	7,7	9,9	11,1
08. Fritid, kultur og religion	2,4	2,5	2,5
09. Utdanning	12,4	13,5	13,9
091 Grunnskoler og førskoler	4,4	5,6	6,0
092 Videregående skoler	3,4	3,1	3,3
094 Universiteter og høyskoler	3,2	3,4	3,5
10. Sosial omsorg inkl. trygder og pensjoner	37,0	38,6	40,6
101 Sykdom og uførhet	9,2	11,7	15,6
102 Alderdom	14,1	15,9	12,7
104 Barn og familie	6,8	7,0	7,2
105 Arbeidsledighet	2,9	1,2	1,9

¹ Foreløpige tall.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Antall sysselsatte personer i staten økte med 0,4 prosent fra 2004 til 2005. I forsvaret gikk sysselsettingen ned med 8,2 prosent. Det er vedtatt to langtidsplaner for omlegging og modernisering av Forsvaret i periodene 2002-2005 og 2005-2008. En av målsettingene i dette arbeidet er å redusere antall årsverk og personeldriftskostnader. Sysselsettingen i sivil statlig forvaltning økte med 1,6 prosent fra 2004 til 2005.

Konsum i offentlig forvaltning og BNP Fastlands-Norge. Årlig volumendring i prosent

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004*	2005*
Konsum i offentlig forvaltning	2,7	1,5	1,5	3,1	2,5	3,3	3,2	1,3	5,8	3,7	1,3	2,2	1,4
BNP Fastlands-Norge	2,8	3,8	3,5	4,2	4,9	4,1	2,7	2,5	2,1	1,4	1,4	3,8	3,7

* Foreløpige tall.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Produksjon og konsum i offentlig forvaltning

Produksjonen i offentlig forvaltning verdsettes som summen av produktinnsats (varer og tjenester som offentlig forvaltning disponerer til sine produksjonsformål), lønnskostnader (bruken av egen arbeidskraft), kapitalslit (bruken av egen produksjonskapital) og netto næringskatter på egen virksomhet. Enheter i offentlig forvaltning betaler i praksis ikke næringskatter og mottar ikke næringsubsidier med unntak av noen meget små beløp. Konsum i offentlig forvaltning er definert som forvaltningens utgifter til konsum. Disse utgiftene er lik produksjonsverdien, som definert over, fratrukket gebyrinntektene ved salg til andre sektorer. I tillegg kommer direkte produktkjøp til husholdningene, definert som offentlig forvaltnings kjøp/betaling av varer og tjenester fra private aktører og som formidles direkte videre til husholdningene. Størstedelen av dette er betaling for ulike helse- og omsorgstjenester, legemidler og annet medisinsk utstyr levert fra private aktører. Andre eksempler på slike «direkte produktkjøp» er det offentliges finansiering av skolebusskjøring utført av private busselskaper.

Konsumet i offentlig forvaltning deles i to hovedkategorier, kollektivt konsum og individuelt konsum. De siste årene har det vært et økende omfang av at kommunalt produserte tjenester legges ut på anbud. Denne overgangen fra produsentrollen til bestillerrollen for offentlig forvaltning vil i liten grad påvirke offentlig forvaltnings konsum. Kommunene vil i de fleste av disse tilfellene fortsatt betale for tjenestene selv om de ikke lenger produserer dem. Men dette betyr at man i fremtiden vil få større forskjell mellom offentlig konsum og offentlig produksjon.

Konsum og produksjon i offentlig forvaltning. Milliarder kroner (løpende priser)

	2004	2005
Produksjon i offentlig forvaltning	384,0	400,7
Gebyrinntekter (-)	50,3	51,7
Produktkjøp til husholdningene (+)	37,1	38,9
= Konsum i offentlig forvaltning	370,8	387,9

Innenfor næringen helse- og omsorgstjenester, som består av de statlige helseforetakene, rusmiddelomsorg og barnevernsinstitusjoner, økte antall sysselsatte personer med 2,2 prosent. Innenfor undervisning (universitetene) var det 1,1 prosent færre sysselsatte i 2005. Antall utførte timeverk i statsforvaltningen var uendret i forhold til året før. Det var én arbeidsdag mindre i 2005 enn i 2004, og dette bidro isolert sett til å trekke ned veksten i utførte timeverk i forhold til veksten i sysselsatte personer. Statsforvaltningen sysselsatte 270 800 personer i 2005, tilsvarende 11,7 prosent av landets samlede sysselsetting. Innen undervisning og helse- og omsorgstjenester var det henholdsvis 36 200 og 124 600 sysselsatte personer i fjor, mens annen statlig virksomhet sysselsatte 110 000 personer.

Bruttoinvesteringene i statlig forvaltning steg med 5,1 prosent fra 2004 til 2005, målt i faste priser. Investeringene i forsvaret gikk kraftig ned med 16 prosent. I nasjonalregnskapet føres forsvarets kjøp av større materiell kun som investering dersom materiellet kan sies å ha en alternativ sivil anvendelse. Det betyr at «investeringer» i militært materiell hovedsakelig føres som forsvarskonsum det året man kjøper materiellet. Stortinget har fra 2001 bevilget store midler til kjøp av fregatter. Disse er foreløpig ikke levert, noe som betyr at dette ikke er registrert verken som investering eller konsum. Det skjer først når fregattene overtas av forsvaret.

Innenfor helseforetakene, rusmiddelomsorgen og barnevernsinstitusjonene (helse- og omsorgstjenester) økte investeringene med 3,4 prosent i fjor. Investeringene i annen statlig virksomhet (dvs. utenom forsvaret og helse- og omsorgstjenester) økte med om lag 8,6 prosent. Investeringene i statsforvaltningen var på 24,4 milliarder kroner i fjor, tilsvarende 6,8 prosent av landets samlede bruttoinvesteringer. I offentlig administrasjon (som også omfatter veier, broer mv.) og tjenester tilknyttet transport ble det investert for 14 milliarder kroner i fjor, mens investeringene innen helsetjenester var på 7,2 milliarder kroner. Mye av

Nøkkeltall for offentlig forvaltning, 1999-2005. Løpende priser. Mrd.kr.

	1999	2000	2001	2002	2003	2004*	2005*
Nettofinansinvestering							
Offentlig forvaltning, påløpte verdier	77,1	228,6	206,9	140,9	118,8	200,2	300,5
Statsforvaltningen, bokførte verdier	61,2	178,6	221,3	130,1	135,7	166,6	267,1
Kommuneforvaltningen, bokførte verdier	-9,8	-5,5	-8,7	7,0	-15,8	-10,2	-7,4
Offentlig forvaltning, påløpte verdier, prosent av BNP	6,2	15,6	13,6	9,3	7,5	11,7	15,8
Omfanget på offentlig forvaltning							
Utgifter i offentlig forvaltning, prosent av BNP	44,6	39,6	41,1	44,5	45,7	43,1	40,2
Konsum i offentlig forvaltning, prosent av BNP	21,4	19,1	20,6	22,3	22,5	22,3	22,1
Utførte timeverk, prosent av samlet sysselsetting	26,6	26,6	26,8	26,8	27,0	26,9	27,0
Påløpte skatter, prosent av BNP	43,0	43,1	43,4	43,7	43,0	44,4	44,9

* Foreløpige tall.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

dette er blant annet knyttet til de store byggeprosjektene ved St. Olavs Hospital i Trondheim og sykehuset i Akershus.

Kommuneforvaltningen

Ifølge foreløpige anslag fra KOSTRA steg konsumet i kommuneforvaltningen med 2,6 prosent i fjor, målt i faste priser. Målt i løpende priser utgjorde utdanning og helse- og omsorgstjenester 79 prosent av kommunalt konsum i fjor. Drøyt halvparten av dette igjen var helse- og omsorgstjenester. Mesteparten av helse- og omsorgsutgiftene er knyttet til pleie og omsorg for eldre og funksjonshemmede og til barnehagedrift. Konsumet i kommuneforvaltningen var på 183 milliarder kroner i fjor, tilsvarende 10 prosent av BNP.

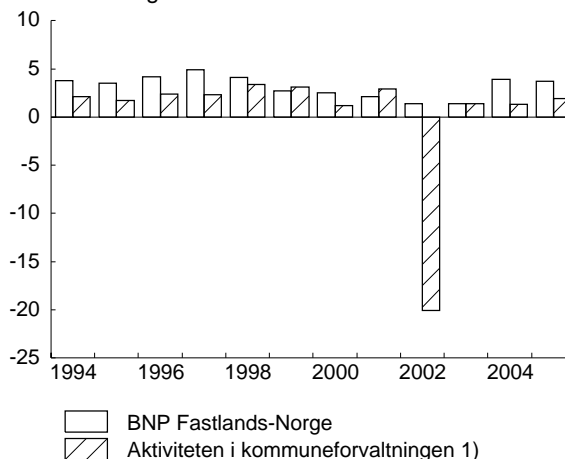
Lønnskostnadene i kommunal forvaltning steg med 5,4 prosent i fjor målt i løpende priser, i følge foreløpige nasjonalregnskapstall. Dette skyldes økte time-lønnskostnader på 3,6 prosent og en økning i antall utførte timeverk på 1,8 prosent. Innenfor helse- og omsorgstjenester og undervisning økte antall utførte timeverk med henholdsvis 2,4 og 2 prosent fra 2004 til 2005. Det er registrert en økning i tallet på heltidssysselsatte, særlig innenfor helse- og omsorg. Sammen med nedgang i sykefraværet forklarer dette den sterke veksten i utførte timeverk innenfor kommunale helse- og omsorgstjenester. I annen kommunal virksomhet (offentlig administrasjon, kultur, vannforsyning og renovasjon) ble antall utførte timeverk redusert med 0,1 prosent.

Antall sysselsatte personer i kommuneforvaltningen økte med 1,1 prosent i fjor. Innenfor helse- og omsorgstjenester og undervisning (grunnskoler og videregående skoler) gikk antallet sysselsatte personer opp med 1,3 prosent, mens sysselsettingen i annen kommunal virksomhet falt med 0,2 prosent. Det var i alt 458 700 sysselsatte personer og 339 100 normalårsverk i kommuneforvaltningen i 2005. De sysselsatte utgjør knapt 20 prosent av landets sysselsatte, mens antall utførte timeverk utgjør drøyt 15 prosent av alle utførte timeverk. Dette reflekterer at det er mange deltidsansatte i kommuneforvaltningen. Kommunal undervisning og helse- og omsorgstjenester sysselsatte henholdsvis 126 800 og 271 200 personer i fjor, mens annen kommunal virksomhet sysselsatte 60 700 personer.

Ifølge foreløpige anslag for kommunal forvaltning falt bruttorealinvesteringene med 3 prosent i 2005, målt i faste priser. Innen helse- og omsorgstjenester falt investeringene både i 2004 og 2005 med henholdsvis 18,6 og 14,8 prosent. Dette har hovedsaklig sammenheng med utfasing av handlingsplanen for eldreomsorg (1998-2001) og de store tilskuddene kommunene fikk til bygging av sykehjem og omsorgsboliger i årene etter tusenårsskiftet. Tilskuddene ble gitt utover handlingsplanperioden for alle bygg som var under planlegging eller igangsatt.

Aktiviteten i kommuneforvaltningen og BNP Fastlands-Norge

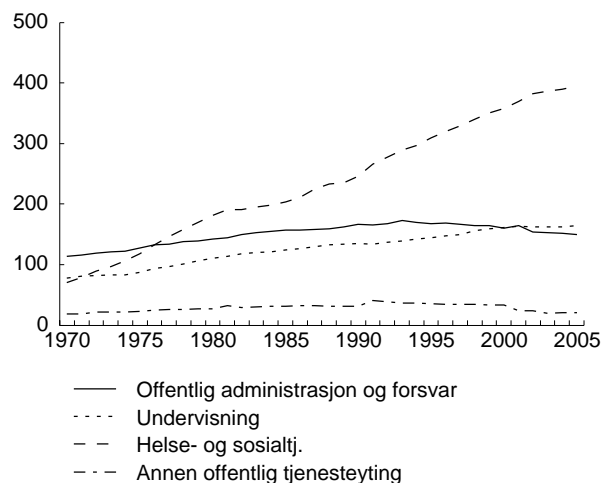
Volumendring fra året før. Prosent. 1994-2005

1) Fra 2002 er spes.helsetj. overført fra kommune til statsforvaltning. Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Sysselsatte i offentlig forvaltning. 1970-2005

1000 personer

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

I undervisningssektoren økte investeringene med 1,1 prosent. I 1996 og 1997 foretok kommunene store investeringer i skolebygg i forbindelse med reform-97. I perioden 2002-2005 er det igjen registrert vekst i investeringsutgiftene. I 2002 ble det innført en ordning med rentekompensasjon for å stimulere kommunesektoren til å bygge nye skoleanlegg og rehabilitering og ruste opp eksisterende skolebygg. Ordningen skal sette kommunesektoren i stand til å ta opp lån til investeringer i skolebygg ved at staten dekker renteutgiftene over en periode på åtte år. Investeringer i annen kommunal virksomhet gikk ned med 0,4 prosent. Bruttorealinvesteringene i kommuneforvaltningen var på 27,2 milliarder kroner i fjor, målt i løpende priser, og utgjorde 7,6 prosent av landets samlede bruttorealinvesteringer.

Nærmere om fordelingen av offentlige utgifter etter formål

Tabellen for offentlig forvaltnings utgifter viser offentlige utgifter fordelt på formål etter den internasjonale standarden for formålgruppering (COFOG). Sosial omsorg inkl. trygder og pensjoner legger beslag på den største andelen av de totale utgiftene. Fra 1994 til 2004 økte denne gruppens andel av forvaltningens totale utgifter fra 37 til 40,6 prosent, og i 2004 utgjorde disse utgiftene 300 milliarder kroner. Over halvparten av denne økningen skyldes høyere utgifter til sykepenge og uføreytelser. Det er folketrygden som dekker utbetalingene til dette formålet. Utgiftsandelen for sykdom og uførhet økte fra 9,2 prosent i 1994 til 15,6 prosent i 2004. Økningen i denne utgiftsandelen var særlig sterk fra 2000 til 2001 og fra 2002 til 2003. I 2004 ble det registrert nedgang i sykefraværet sammenliknet med 2003. Folketrygdens utbetalinger av sykepenge har blitt redusert i dette tidsrommet, mens utgiftene til uføreytelser har økt. I 2004 var utgiftene til syke og uføre 38,4 prosent av de samlede utgiftene til sosial omsorg, en økning på 13,6 prosentpoeng sammenliknet med andelen i 1994. Utgiftene til alderstrygd har også vokst kraftig i perioden, men ikke så kraftig som de andre overføringene. Andelen av overføringer som gikk til alderstrygd ble redusert fra 38 prosent i 1994 til 31,2 prosent i 2004.

Den nest største utgiftsposten er helsepleie. Utgiftene til helsepleie, målt som andel av offentlig forvaltnings samlede utgifter, steg fra 13 prosent i 1994 til 17,0 prosent i 2004. Den økte andelen må ses i sammenheng med flere satsninger på eldre og helse på slutten av 1990-tallet, jf. blant annet Handlingsplanen for eldreomsorg 1998-2001, Opptrappingsplanen for psykisk helse 1999-2006, Nasjonal kreftplan 1999-2003 og Plan for utstyrinvesteringer ved norske sykehus 1998-2002.

Utgiftsandelen til utdanningsformål økte fra 12,4 til 13,9 prosent i løpet av samme tidsrom, vesentlig som følge av økte utgifter til grunnskoler knyttet til grunnskolereformen.

Utgiftsandelen til næringsøkonomiske formål har gått ned, fra 12,8 prosent i 1994 til 8,2 prosent i 2004.

I samme periode ble utgiftsandelen til alminnelig offentlig tjenesteyting redusert fra 12,0 til 9,6 prosent, noe som skyldes lavere utgifter knyttet til offentlige gjeldstransaksjoner.

Nærmere om utgifter til helse

I tillegg til utgifter gruppert etter formål, utarbeider Statistisk sentralbyrå et eget helseregnskap som følger retningslinjene i OECDs system for helseregnskap («A System of Health Accounts»). Dette ble publisert for første gang i 2005, se blant annet www.ssb.no/emner/09/01/helsesat/ og www.ssb.no/vis/valgaktuelt/arkiv/art-2005-08-31-01.html. I forhold til hva som defineres som helsepleie i COFOG-grupperingen som er nevnt over, er definisjonen av helseutgifter i helseregnskapet noe videre. Blant annet vil mestearten av utgiftene til pleie og omsorg av eldre og funksjonshemmede i helseregnskapet klassifiseres som helseutgifter, mens det i COFOG-grupperingen hovedsakelig vil klassifiseres under sosial omsorg. Helseregnskapet omfatter i tillegg alle utgifter, enten de er offentlig eller privat finansierte. Ifølge foreløpige tall for 2004 var de totale helseutgiftene i Norge nesten 168 milliarder kroner. Dette tilsvarer om lag 10 prosent av BNP. Til sammenlikning utgjorde andelen 8,5 prosent i 1997. Veksten i helseutgiftene var særlig sterk på slutten av 1990-tallet som følge av en rekke satsninger på helse og omsorg, jamfør omtalen over. Den største utgiftsposten er relatert til sykehustjenester, som utgjorde nesten 30 prosent av samlede helseutgifter i 2004. Utgifter til eldreomsorg (sykehjemsplasser og hjemmebasert helse-tilbud) utgjorde om lag 23 prosent av helseutgiftene. Denne andelen har økt siden 1997, blant annet som følge av handlingsplanen for eldreomsorg. 84 prosent av helseutgiftene i 2004 ble finansiert av det offentlige, og denne andelen har økt med 2,5 prosentpoeng i perioden 1997-2004. Ser man offentlige utgifter til helse i forhold til totale offentlige utgifter, viser tallene at helseandelen økte gjennom perioden fra 16 prosent i 1997 til 19 prosent i 2004. Det betyr at utgiftene til helse har økt mer enn utgiftene til andre offentlige tjenester. Sett i et internasjonalt perspektiv viser tall fra OECD at Norges helseutgifter som andel av BNP er på linje med land som Island, Frankrike og Canada, men noe under USA, Sveits og Tyskland. Sammenligner man derimot helseutgifter per innbygger (kjøpekraftskorrigerte og i felles valuta), ligger Norge i øvre sjikt og har utgifter per innbygger som er nærmere 60 prosent over gjennomsnittet for OECD (OECD Health at a Glance 2005).

Kommuneforvaltningens inntekter og utgifter i 2005

Overskudd før lånetransaksjoner, som tilsvarer begrepet nettofinansinvesteringer, er en viktig indikator ved vurdering av kommuneøkonomien. Ifølge foreløpige regnskapstall var det et underskudd på 7,4 milliarder kroner i 2005. Underskuddet har blitt redusert med om lag 3 milliarder kroner fra 2004.

Kommuneforvaltningens samlede løpende inntekter i 2005 er anslått til 215 milliarder kroner, en økning på 7 prosent fra året før. Veksten skyldes økt skatteinn- gang og økte overføringer fra staten. Skatteinntektene

økte med 6,3 prosent i fjor, mens formuesinntektene økte med 9,1 prosent.

Kommuneforvaltningens samlede utgifter, inklusive bruttorealinvesteringer, økte med 5,3 prosent, eller 11 milliarder kroner, fra 2004 til 2005. Lønnskostnadene steg med 5,4 prosent. De foreløpige regnskapstallene indikerer at bruttorealinvesteringene gikk ned med 0,4 prosent i 2005, mens overføringene til private (produksjonssubsidier, stønader til husholdninger og overføringer til ideelle organisasjoner) økte med 1 milliard, eller 4,8 prosent.

Kommuneforvaltningens inntekter og utgifter etter art.
Millioner kroner

	2003	2004	Anslag 2005
A. Løpende inntekter	195 389	200 629	214 626
1. Formuesinntekter	9 269	7 123	7 771
2. Skatteinntekter	96 943	101 240	107 615
3. Andre løpende overføringer	84 910	88 975	95 867
Overføringer innen off. forvaltning	82 141	85 832	92 350
Andre overføringer	2 769	3 143	3 517
4. Driftsresultat ¹	4 267	3 291	3 373
C. Totale inntekter (=A)	195 389	200 629	214 626
D. Løpende utgifter	199 261	200 891	212 668
1. Formuesutgifter	8 434	6 801	6 820
2. Overføringer til private	22 564	21 483	22 522
3. Andre løpende overføringer	1 149	-647	223
Overføringer innen off. forvaltning	2 259	1 944	1 741
Overføringer til kommunal for.drift	-1 110	-2 591	-1 518
4. Konsum i kommuneforvaltningen	167 114	173 254	183 103
Lønnskostnader	127 074	130 843	137 891
Produktinnsats	43 748	46 070	47 403
Kapitalslit	14 949	16 408	17 381
Gebyrer (-)	-31 271	-33 086	-34 215
Korr. driftsresultat	4 267	3 291	3 373
Produktkjøp til husholdninger	8 347	9 728	11 270
E. Sparing (A-D)	-3 872	-262	1 958
F. Kapitalutgifter	11 925	9 945	9 356
1. Nettoinvestering i fast realkapital	12 392	10 867	9 800
Bruttoinvestering i fast realkapital	27 341	27 275	27 181
Kapitalslit (-)	-14 949	-16 408	-17 381
2. Netto kjøp av tomter og grunn	-783	-1 329	-844
3. Kapitaloverføringer	316	407	400
G. Totale utgifter (D+F)	211 186	210 836	222 024
H. Nettofinansinvesteringer (C-G)	-15 797	-10 207	-7 398
1. Overskudd før lånetransaksjoner	-15 797	-10 207	-7 398

¹ Driftsresultat i kommunal vannforsynings-, avløps- og renovasjonsvirksomhet.
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Nærmere om kommunenes økonomi

Kommunen inkludert Oslo fikk samlet sett en bedring av netto driftsresultat sammenliknet med året før. Fylkeskommunene kan også vise til en økning i driftsresultatet i 2004. Kommunene og fylkeskommunene har hatt ulik utvikling i netto driftsresultat de senere år. I perioden 1999-2001 hadde kommunene en bedre økonomisk stilling enn fylkeskommunene. Dette forholdet var omvendt i 2002-2004, men netto driftsresultatet var særlig lavt i 2002 og 2003 både i kommunene og fylkeskommunene. Svekkelsen hadde sammenheng med lav skatteinntang og store pensjonskostnader. I 2004 var netto driftsresultat vesentlig forbedret. I kommunene inkludert Oslo utgjorde netto driftsresultat 1,8 prosent av driftsinntektene, en betydelig bedring siden 2003. Netto driftsresultat for fylkeskommunene utenom Oslo var på 4,3 prosent av driftsinntektene.

Driftsresultat og nettofinansinvesteringer i kommunene

Netto driftsresultat bygger på regnskapsoppstillingen til kommuneregnskapene. Den viser differansen mellom driftsinntekter og driftsutgifter inklusive renter og avdrag. Forskjellen mellom brutto og netto driftsresultat viser hvor mye av inntektene som brukes til å betale renter og avdrag. Netto driftsresultat kan enten brukes til å finansiere investeringer eller avsettes til senere bruk.

Netto finansinvesteringer, eller overskudd før lånetransaksjoner, bygger på nasjonalregnskapets gruppering. Dette måles som samlede inntekter fratrukket samlede utgifter, inklusive utgifter til bruttorealinvesteringer, mens låne- og avdragsutgifter holdes utenom. Netto finansinvesteringer, tillagt eventuelle omvurderinger av fordringer og gjeld, bestemmer utviklingen i kommuneforvaltningens netto fordringsposisjon. Dersom netto finansinvesteringer er negativt, kalles det også underskudd før lånetransaksjoner.

Driftsresultat i kommuneregnskapene er et annet begrep enn driftsresultat i nasjonalregnskapet. I nasjonalregnskapet er det en målekonvensjon at offentlig forvaltning ikke har driftsresultat.

Gjennomsnittlig brutto driftsresultat¹ for kommunene utenom Oslo utgjorde 0,9 prosent av brutto driftsinntekter i 2004. For Oslo kommune var resultatet det samme. For å kunne analysere økonomien for ulike typer kommuner, har Statistisk sentralbyrå utviklet en analytisk gruppering av kommunene. Grupperingen legger spesiell vekt på i hvor stor grad kommunenes utgifter følger av lover og pålegg («bundne utgifter»), og i hvor stor grad de har inntekter som kan disponeres fritt etter kommunestyrets ønsker. I 2004 var det kommunene i gruppene «Mellomstore kommuner med lave bundne kostnader per innbygger, høye frie disponible inntekter» og «Mellomstore kommuner med lave bundne kostnader per innbygger, lave frie disponible inntekter» som kom best ut, med et brutto driftsresultat som utgjorde henholdsvis 2,7 og 2,3 prosent av brutto driftsinntekter. Gruppen av de ti kommunene med høyest frie disponible inntekter per innbygger hadde det svakeste resultatet med -3,3 prosent.

I prosent av brutto driftsinntekter var kommunenes og fylkeskommunenes langsiktige gjeld henholdsvis 157 og 134 prosent i 2004. Sammenliknet med 2003 økte den langsiktige gjelden med 7,3 prosentpoeng i kommunene og 15,7 prosentpoeng i fylkeskommunene utenom Oslo. Fra og med 2003 er tall for pensjonsforpliktelser inkludert i beregningen av langsiktig gjeld. Det er derfor vanskelig å sammenligne disse tallene med tidligere tall.

¹ Det er ikke gjort fradrag for netto rente- og avdragsutgifter i brutto driftsresultat, som i stor grad kan sammenliknes med begrepet driftsresultat hos bedrifter.

Brutto investeringsutgifter i kommunene økte jevnt fra et nivå på 8,8 prosent av brutto driftsinntekter i 1993 til 13,4 prosent i 2004. I første del av perioden finansierte kommunene både stadig økte investeringsutgifter og en viss nedbetaling av gjeld gjennom tilskudd fra driftsmidler, egne fond og salgsinntekter. Perioden 1993-2003 var preget av et høyt investeringsnivå knyttet til reformer og satsinger innen grunnskole, eldreomsorg og helsesektoren, og ble i økende grad finansiert gjennom økt gjeldsbelastning.

I 2004 var gjennomsnittlig netto lånegjeld per innbygger for kommunene eksklusive Oslo 58 954 kroner. Oslo kommunes netto lånegjeld per innbygger var klart lavere, 24 135 kroner per innbygger. For Bergen, Trondheim og Stavanger samlet lå dette tallet om lag 14 500 kroner høyere enn for Oslo. Gjennomsnittet for store kommuner utenom de fire største byene var om lag 57 000 kroner per innbygger. Kommuner med høyest frie disponible inntekter per innbygger kjenetegnes av et høyt innslag av inntekter fra kraftutbygging. Disse kommunene hadde en gjennomsnittlig netto lånegjeld per innbygger på 91 329 kroner i 2004. Høyest netto lånegjeld per innbygger hadde gruppen «Små kommuner med høye bundne kostnader per innbygger og høye frie disponible inntekter». I denne gruppen var gjennomsnittlig netto lånegjeld 93 658 kroner per innbygger.

Utvinning av råolje og naturgass

Produksjon og markedsforhold

I fjor var de nominelle prisene på råolje rekordhøye. Den gjennomsnittlige prisen på Nordsjøoljen Brent Blend for 2005 var på hele 54,5 dollar per fat, mot 38,3 dollar i 2004. Siden 2003 har prisene steget med 89 prosent. Omregnet til norske kroner gikk oljeprisen opp med 37 prosent fra 2004 til 2005, til 351 kroner per fat. Stadig økende etterspørsel etter olje og lav reservekapasitet i oljeproduksjonen bidro til de høye prisene. Oljeprisen svingte mye i løpet av året. På sitt høyeste var prisen oppe i hele 67,8 dollar per fat 16. august, mens den var nede i 39,6 dollar 4. januar.

Ifølge det kvartalsvise nasjonalregnskapet (KNR) var verdien av olje- og gassproduksjonen 471 milliarder kroner i 2005, mot 370 milliarder kroner i 2004. Oppgangen fra 2004 til 2005 skyldes høyere oljepris, men også høyere gasspris og -produksjon.

Eksportverdien av råolje økte til 297 milliarder kroner i 2005, mot 238 milliarder i 2004. Tilsvarende økte eksportverdien av naturgass fra 74 til 102 milliarder kroner. I tillegg kommer eksport av LPG, råbensin, whitespirit mv. Dette utgjorde 34 milliarder kroner. Samlet eksportverdi av petroleumsprodukter var i 2005 på 433 milliarder kroner.

Produksjon av olje (inkl. NGL og kondensat) og gass i 2005

	Produksjon 2005	Endring fra 2004		Andel av henholdsvis olje- og gass- produksjonen
	Tusen Sm ³ o.e.	Tusen Sm ³ o.e.	Prosent	Prosent
Petroleum i alt	257 247	-6 759	-2,6	
Olje i alt	172 283	-13 258	-7,1	100,0
Herav:				
Åsgard	11 627	-1 372	-10,6	6,7
Gullfaks	13 269	-447	-3,3	7,7
Statfjord	9 896	-1 610	-14,0	5,7
Ekofisk	20 435	-495	-2,4	11,9
Troll Vest	15 402	-3 093	-16,7	8,9
Heidrun	8 225	-518	-5,9	4,8
Snorre	9 361	-2 440	-20,7	5,4
Oseberg	8 632	-1 266	-12,8	5,0
Gass i alt	84 964	6 499	8,3	100,0
Herav:				
Troll Øst	28 340	1 978	7,5	33,4
Sleipner Øst	14 321	1 630	12,8	16,9
Ekofisk	3 527	-96	-2,6	4,2
Gullfaks Sør	3 803	590	18,4	4,5
Oseberg	6 564	-590	-8,3	7,7
Åsgard	10 513	310	3,0	12,4

Kilde: Oljedirektoratet.

Den samlede produksjonen av petroleum på norsk sokkel falt med 2,6 prosent til 257 millioner Sm³ olje-ekvivalenter (o.e.) fra 2004 til 2005. Av den totale produksjonen utgjorde produksjonen av råolje (inkl. NGL og kondensat) 67 prosent, og produksjonen av naturgass 33 prosent. Oljeproduksjonen gikk ned med 7,1 prosent fra 2004 til 2005, en betydelig større nedgang enn fra 2003 til 2004. Den store nedgangen skyldes i stor grad bortfallet av produksjon på Snorre, forsinket oppstart av Kristin og utsatte boreplaner på en rekke felt. Produksjonen av olje var i fjor 13 prosent lavere enn toppnivået i 2001. Gassproduksjonen fortsetter å øke, og steg med 8,3 prosent fra 2004 til 2005. Siden 2001 har utvinningen av gass vokst med 58 prosent. Nye gassfelt blir stadig satt i drift, og de siste er Mikkel, Skirne og Kvitebjørn

Ved årsskiftet 2005-2006 var det 50 produserende felt på norsk kontinentalsokkel. Ekofisk, det første feltet som ble satt i drift på norsk sokkel i 1971, hadde også i 2005 størst produksjon. Dette feltet produserte alene 24,0 millioner Sm³. Andre store felt er Troll Vest, Gullfaks og Åsgard. To nye felt, Kristin og Urd, ble satt i drift i 2005.

Den norske produksjonen av naturgass domineres av de tre store feltene Troll, Sleipner og Åsgard. I 2005 produserte disse tre feltene henholdsvis 28,3, 14,3 og 10,5 millioner Sm³ o.e. naturgass, eller 63 prosent av den samlede gassproduksjonen på norsk sokkel. To andre store gassfelt, Oseberg og Gullfaks Sør, sto for totalt 10,4 millioner Sm³ o.e. naturgass. Til sammen

Produksjons- og eksportutviklingen for olje og gass. 1994-2005

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Tall i millioner Sm ³ o.e.												
Produksjon ¹												
Samlet produksjon	183,1	196,3	225,5	233,3	226,3	230,7	244,4	252,3	259,0	262,5	264,0	257,2
Olje	146,3	156,8	175,4	175,9	168,7	168,7	181,2	180,9	173,6	165,5	162,8	148,1
NGL	7,1	7,9	8,2	8,1	7,4	7,0	7,2	10,9	11,8	12,9	13,6	15,7
Kondensat	2,8	3,7	4,4	6,4	6,0	6,5	6,3	6,6	8,0	11,1	9,1	8,4
Gass	26,8	27,8	37,4	43,0	44,2	48,5	49,7	53,9	65,5	73,1	78,5	85,0
Eksport												
Olje	132,5	145,0	162,8	163,7	156,2	152,9	163,8	169,0	161,3	151,0	150,3	134,3
Gass	27,2	27,6	37,8	42,3	42,7	46,7	48,5	50,5	64,4	71,4	74,2	82,8
Tall i milliarder kroner												
Eksportverdi ²	106,4	113,2	156,7	163,7	118,3	159,2	306,6	295,7	257,3	257,9	311,5	399,2
US dollar per fat												
Oljepris, Brent Blend	15,83	16,96	20,63	19,16	12,76	18,09	28,58	24,40	24,96	28,90	38,29	54,50

¹ Netto salgbar mengde.² Eksklusive eksport av LPG, råbensin, whitespirit mv.

Kilde: Oljedirektoratet, Statistisk sentralbyrå og Norges Bank.

Påløpne og antatte investeringskostnader. Utvinning av råolje og naturgass og rørtransport. 2001-2006. Mill.kr

	2001	2002	2003	2004	2005 ¹	2005 ²	2006 ¹	2006 ²
I alt	57 144	54 000	64 362	71 473	88 453	87 137	92 673	92 759
Utvinning av råolje og naturgass i alt	54 967	52 924	61 466	65 327	78 438	76 686	87 532	87 069
Leting	6 815	4 476	4 134	4 010	7 511	7 107	11 957	12 185
Feltutbygging og felt i drift	47 376	44 860	46 561	44 962	53 913	51 714	60 738	59 287
Feltutbygging	20 168	17 884	16 773	13 717	19 518	20 088	23 532	22 115
Varer	11 278	9 981	7 982	4 887	6 247	6 980	12 098	10 562
Tjenester	2 678	4 254	5 070	5 152	8 405	8 253	4 500	4 346
Produksjonsboring	6 213	3 650	3 720	3 679	4 866	4 856	6 933	7 207
Felt i drift	27 208	26 975	29 788	31 245	34 395	31 626	37 206	37 172
Varer	2 712	2 383	2 796	2 133	2 082	1 985	2 685	3 602
Tjenester	6 084	6 578	9 779	11 434	8 411	8 330	11 292	11 621
Produksjonsboring	18 412	18 014	17 213	17 678	23 901	21 311	23 229	21 949
Landvirksomhet ³	776	3 589	10 771	16 355	17 014	17 865	14 838	15 598
Rørtransport	2 177	1 076	2 896	6 146	10 015	10 451	5 141	5 690

¹ Registrert 1. kvartal 2006.² Registrert 4. kvartal 2005.³ Omfatter kontorer, baser og terminalanlegg på land.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

står disse fem feltene for hele 75 prosent av gassproduksjonen på norsk sokkel.

Ifølge Oljedirektoratet var det ved utgangen av 2005 samlet produsert 4,3 milliarder Sm³ o.e. på norsk sokkel siden starten i 1971. De totale utvinnbare ressursene (inkludert det som allerede er produsert) anslås til 13,1 milliarder Sm³ o.e. De gjenværende utvinnbare ressursene er beregnet til 8,8 milliarder Sm³ o.e., med et usikkerhetsspenn på mellom 6,3 og 12,0 milliarder Sm³ o.e. Gjenværende reserver i felt som er omfattet av godkjent plan for utbygging og drift (PUD) anslås til 4,0 milliarder Sm³ o.e., tilsvarende 44,8 prosent av de antatt totalt gjenværende utvinnbare ressursene. Resten av ressursene er knyttet til funn uten godkjent PUD, mulige tiltak for økt utvinning og ikke-oppdagede ressurser.

Investeringer

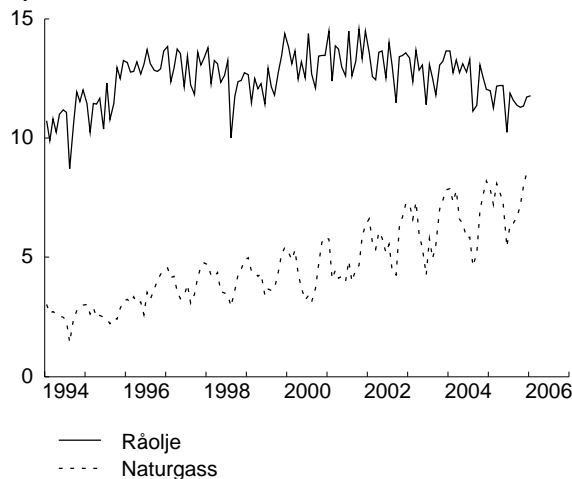
Endelige investeringer for 2005

Ifølge oljestatistikkens tall for kvartalsvise investeringer var de samlede investeringene i olje- og gassvirksomheten, inkludert rørtransport, 88,5 milliarder kroner i 2005. Dette er 1,3 milliarder høyere enn man anslo i forrige kvartal, og en økning på 17,0 milliarder kroner fra 2004. Økningen kommer innenfor leting, feltutbygging, produksjonsboring og rørtransport, mens det er en nedgang i tjenester til felt i drift. Omfattende prosjekter knyttet til gassproduksjon er den viktigste årsaken til det høye investeringsnivået.

De endelige investeringene i letevirksomhet i 2005 var 7,5 milliarder kroner. Dette er 3,5 milliarder kroner høyere enn i 2004, en økning på hele 87 prosent, noe som må ses i sammenheng med at vi i 2004 hadde de

Olje- og gassproduksjon. 1994-2006

Råolje (mill tonn) og naturgass (mrd. Sm³)
Ujusterte tall.

Kilde: Oljedirektoratet.

laveste investeringene i leting siden tellingen startet i 1988. De høye olje- og gassprisene har gjort det mer attraktivt å lete etter nye olje- og gassfelt.

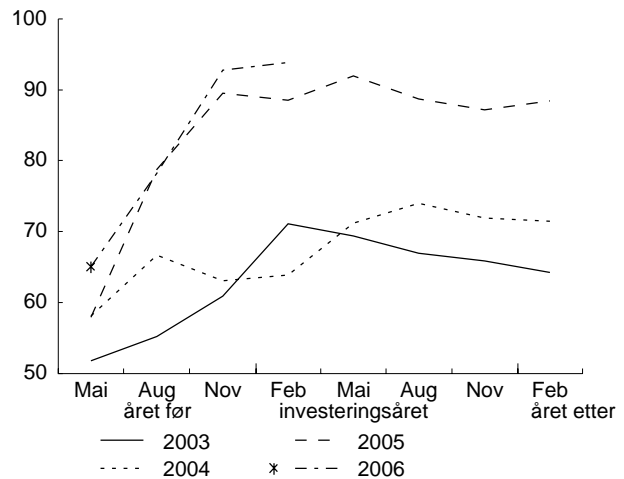
For feltutbygging og felt i drift samlet ble det i 2005 investert 53,9 milliarder kroner, mot 45,0 milliarder i 2004. Investeringene i feltutbygging økte mest fra 2004 til 2005, med 5,8 milliarder kroner. Investeringene i felt i drift utgjorde 34,4 milliarder kroner, opp 3,2 milliarder fra 2004. Det var spesielt feltene Ekofisk, Troll og Valhall som skilte seg ut med høyt investeringsnivå i fjor. Mens de totale investeringene i felt i drift har økt, har investeringene i tjenester falt med 3,0 milliarder.

Investeringene i landvirksomhet holdt seg på et meget høyt nivå i 2005. Fra et bunnivå på 0,8 milliarder i 2001 har disse investeringene økt til hele 16,4 og 17,0 milliarder kroner i 2004 og 2005. Det er terminalprosjektene på Aukra og Melkøya som bidrar mest til de høye investeringene på land.

For rørtransporten økte investeringene med hele 3,9 milliarder, til 10,0 milliarder kroner i 2005. Også fra 2003 til 2004 hadde rørtransporten en kraftig økning i investeringene. Dette kan relateres til flere store utbygginger, blant annet i forbindelse med Snøhvit og Langeded.

Anslag for 2006

Oljestatistikken samler hvert kvartal inn oljeselskapenes egne anslag for sine fremtidige investeringskostnader. Statistikken inkluderer alle aktive lisenser, alle felt og rør som er i drift og som skal bygges ut, som har godkjent PUD, samt landanlegg direkte knyttet mot olje- og gassproduksjonen. Investeringene til olje- og gassvirksomheten i 2006, inkludert rørtransport, ble i 1. kvartal 2006 anslått til 92,7 milliarder kroner. Tilsvarende anslag for 2005, gitt 1. kvartal 2005 var

Årsanslag for investeringskostnader i oljevirksomheten gitt på ulike tidspunkter. 2003-2006. Mrd. kroner.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

88,5 milliarder kroner, som for øvrig er det samme som de endelige tallene for 2005 viser. Det er spesielt investeringene i feltutbygging og til letevirksomhet som forventes å øke i år.

Investeringene i letevirksomhet i 2006 er anslått til hele 12,0 milliarder kroner. Dette indikerer at den sterke økningen fra 2004 til 2005 vil fortsette. Høy oljepris bidrar til høy leteaktivitet.

Investeringene i felt anslås til 60,7 milliarder kroner i 2006. Sammenlignet med tilsvarende anslag for 2005 gitt i 1. kvartal 2005 er dette en oppgang på 14,6 prosent. For feltutbygging anslås investeringene nå til 23,5 milliarder kroner i 2006. Det er Ormen Lange, Statfjord Senfase og Alvheim som står for de største anslagene. For felt i drift anslås investeringene i 2006 til 37,2 milliarder kroner. Dette er en oppgang på 2,1 milliarder sammenlignet med tilsvarende anslag for 2005 gitt i 1. kvartal 2005. I år er det spesielt Ekofisk, Troll og Heidrun som planlegger store investeringer.

Investeringene til landvirksomhet og rørtransport i 2006 er nå anslått til henholdsvis 14,8 og 5,1 milliarder kroner. Disse er historisk sett fortsatt på et høyt nivå, men går en del ned sammenlignet med 2005. Nedgangen kan forklares med at flere store prosjekter nå er i slutfasen.

Petroleumsinntektene

Netto kontantstrøm fra petroleumsvirksomheten, definert som bruttoprodukt minus lønnskostnader og løpende investeringer, økte med 88,1 milliarder kroner, til 336 milliarder kroner fra 2004 til 2005. Økningen på 35,5 prosent skyldes en oppgang i prisen på råolje målt i norske kroner på nær 37 prosent fra året før. Prisen på gass følger i store trekk oljeprisutviklingen men med noe forsinkelse. Det var en samlet nedgang i produksjonen, målt i Sm³ oljeekvivalenter, på 2,6 pro-

Petroleumsrente og andel av BNP¹, 1992-2005

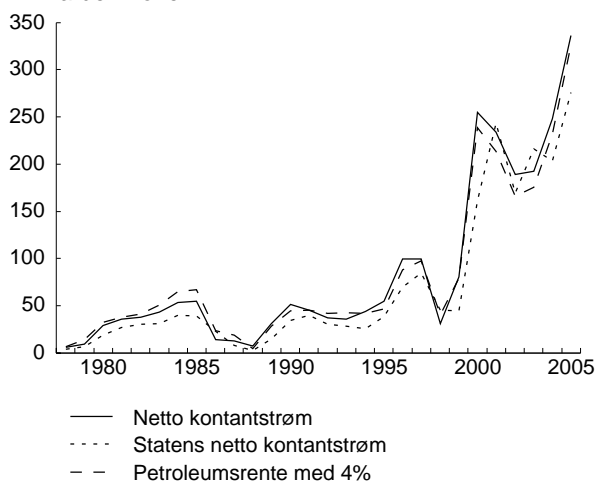
	Petroleums- rente	Petroleumsrentens andel av bruttonasjonalprodukt
1992	40,4	5,1
1993	41,3	5,0
1994	41,0	4,7
1995	47,0	5,1
1996	87,6	8,6
1997	97,1	8,9
1998	40,2	3,7
1999	79,1	6,6
2000	238,6	16,8
2001	213,3	14,0
2002	165,9	10,9
2003	175,5	11,2
2004	231,6	13,5
2005	325,9	17,2

¹ Ved beregning av renten er det benyttet en normalavkastning på 4 prosent.
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

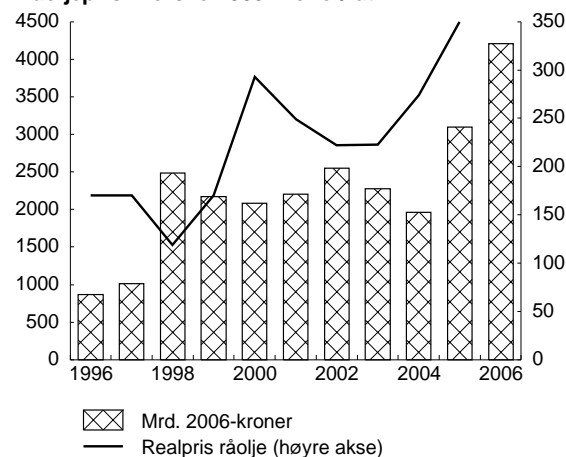
sent. Gassproduksjonen økte med 8,3 prosent, mens det var en nedgang på 7,1 prosent i utvinningen av råolje. Kontantstrømmen ble også påvirket av at investeringene økte med 13,1 milliarder kroner. Lønnskostnadene, som tilsvarer kun 4,8 prosent av netto kontantstrømmen, økte med 2,4 prosent. *Statens netto kontantstrøm* fra petroleumsvirksomheten anslås nå til 276 milliarder kroner i 2005, en oppgang på 72,2 milliarder fra 2004. Skatter og avgifter økte med 44 prosent eller med 50,6 milliarder kroner, mens det var en økning på 29,4 prosent eller 22,6 milliarder i inntekter fra Statens direkte eierandeler.

Petroleumsrenten er et uttrykk for meravkastningen som oppnås i petroleumssektoren utover normal avkastning på realkapital. Den er definert som driftsresultat i sektoren inklusive indirekte skatter, fratrukket kapitalslit og en antatt normal realavkastning på 4 prosent. Petroleumsrenten kan anslås til 326 milliarder kroner i 2005, en økning på 94,4 milliarder eller vel 40 prosent fra 2004. Petroleumsrentens andel av BNP økte kraftig fra 2004 til 2005, til 17,2 prosent, som var 0,4 prosentpoeng høyere enn i det tidligere toppåret 2000. Petroleumsrenten er lik netto kontantstrømmen tillagt løpende investeringer og fratrukket løpende kapitalkostnader. Netto nåverdi av all framtidig kontantstrøm og petroleumsrente er under visse forutsetninger like.

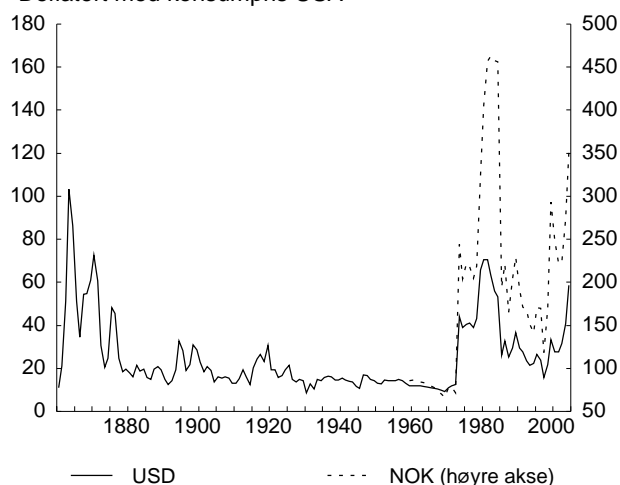
Petroleumsformuen er verdien av petroleum som ennå ikke er utvunnet inkludert verdien av realkapitalen, og defineres som nåverdien av den framtidige netto kontantstrømmen fra petroleumsvirksomheten. Anslag på petroleumsformuen er svært usikre, og avhenger av anslag på framtidige priser, produksjonsmengde og produksjonsprofil, produksjonskostnader og realrente. I Nasjonalbudsjettet 2005 har Finansdepartementet anslått petroleumsformuen til 4210 milliarder kroner. Dette er 1160 milliarder kroner høyere enn anslaget gitt i forrige års nasjonalbudsjett og 2310 milliarder

Petroleumsrente og kontantstrøm fra utvinning av olje og gass. 1978 - 2005
Milliarder kroner

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Petroleumsformuen anslått i nasjonalbudsjettet for ulike år. Milliarder 2006-kroner
Råoljepris. Norske 2005-kroner/fat

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Finansdepartementet.

Realpris på råolje. 1861-2005
2005-priser per fat
Deflatert med konsumpris USA

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

mer enn anslaget i nasjonalbudsjettet for to år siden. Oppjusteringen denne gang skyldes en oppjustering av prisanslagene. I 2005 var det gjennomsnittlige oljeprisenivået vel 350 kroner per fat. Finansdepartementet har lagt dette til grunn også for inneværende år. De antar videre at oljeprisen faller gradvis til 220 kroner (2006-kroner) fram mot 2014.

Anslagene over petroleumsformuen har steget betydelig fra 1996 til i dag, til tross for den akkumulerte utvinningen av olje og gass i denne perioden, se figur. Det var en kraftig oppjustering av formuesanslagene fra 1997 til 1998, fra vel 1000 milliarder kroner til nesten 2500 milliarder kroner (faste 2004-priser). Denne oppjusteringen skyldes i hovedsak at man gikk over fra å bruke en kalkulasjonsrente på 7 prosent til å bruke en rente på 4 prosent. Tallene fra og med 1998 inneholder i tillegg verdien av realkapitalen i form av maskiner og utstyr på sokkelen. I perioden 1998-2004 var anslagene rimelig upåvirket av de kort-siktige variasjonene i råoljeprisene. Det er i første omgang reviderte reserveanslag som har påvirket anslagene. På tross av at råoljeprisen i faste kroner steg med 150 prosent i perioden 1998-2000, fikk dette ingen innflytelse på de langsiktige anslagene. Etter at råoljeprisen hadde holdt seg på et relativt høyt nivå i 5 år, med spesielt høye priser i 2004 og 2005, er imidlertid anslaget mer enn fordoblet siden 2003. Utviklingen i anslagene for petroleumsformuen må også sees i sammenheng med at det i denne perioden har vært en tapping av realformuen.

Den samlede formuen fra petroleumsvirksomheten kan defineres som summen av petroleumsformuen og Statens pensjonsfond - Utland (tidligere Petroleumsfondet). Over tid omplasseres realformuen på havbunnen til finansiell formue internasjonalt. Ved årsskiftet 2005-2006 var dette fondet på 1399 milliarder kroner, 383 milliarder kroner høyere enn året før. Porteføljen er sammensatt av 582 milliarder i aksjer og 817 milliarder kroner i obligasjoner (renteporteføljen). Tilførselen av kapital til fondet fra Finansdepartementet var 220 milliarder kroner i 2005. Resten av oppgangen skyldes en avkastning på fondskapitalen målt i norske kroner. Samlet nominell avkastning for Petroleumsfondets portefølje var 11,1 prosent målt i internasjonal valuta.

Summen av petroleumsformuen og Statens pensjonsfond - Utland anslås nå til 5609 milliarder kroner, en økning på 1543 milliarder kroner fra i fjor. *Permanentinntekten* er en anslått realavkastning av denne samlede formuen, og er det vi i prinsippet kan bruke uten å redusere realverdien av den aktuelle formuen. Basert på 4 prosent realrente var permanentinntekten vel 224 milliarder kroner ved årsskiftet 2004-2005, en økning på 62 milliarder kroner fra ett år tidligere.

Statens andel av petroleumsformuen er i nasjonalbudsjettet for 2005 anslått til 3710 milliarder 2005-kroner. Statens samlede formue fra petroleumsvirksomheten er dermed 5109 milliarder kroner. Permanentinntekten av denne er 204 milliarder kroner. Handlingsregelen for bruk av petroleumsinntektene sier at vi kan bruke den forventede avkastningen av Statens pensjonsfond - Utland hvert år. Dette utgjør i år 56 milliarder kroner, altså vesentlig mindre enn permanentinntekten av den statlige formuen. Etter hvert som mer av petroleumsformuen omplasseres i finansiell formue, vil det som kan brukes etter handlingsregelen nærme seg permanentinntekten av den statlige formuen.

Industri og bergverksdrift

Ifølge tall fra det kvartalsvise nasjonalregnskapet økte produksjonen i industrien med 2,1 prosent fra 2004 til 2005, målt i faste priser. Dette skyldes en klar vekst i de tre siste kvartalene. I første kvartal av fjoråret var det nedgang i produksjonen. Bruttoproduktet i industrien, som utgjør differansen mellom produksjon og produktinnsats, steg med 2,4 prosent fra 2004 til 2005 målt i faste priser. Bruttoproduktet i industrien utgjorde 11,9 prosent av samlet bruttoprodukt i Fastlands-Norge i 2005, målt i løpende priser.

Verkstedindustrien og bygging av skip og plattformer har sammen med trelast- og trevareindustrien bidratt til veksten i norsk industriproduksjon fra 2004 til 2005. Nærings- og nytelsesmiddelindustrien hadde en nedgang i produksjonen på 2,9 prosent i samme tidsrom. Svak utvikling i eksport og hjemmeveranser av fisk og fiskeprodukter har bidratt til en nedgang i denne næringen. Resten av nærings- og nytelsesmiddelindustrien har hatt en uendret eller fallende produksjon i 2005, sammenlignet med året før.

Økt eksport og i noen grad økte hjemmeveranser bidro til at samlet produksjon av tradisjonelle industri- og bergverksprodukter² vokste med 1,8 prosent fra 2004 til 2005. Eksporten økte med 3,2 prosent, mens hjemmeveransene økte med 1,0 prosent. Både eksporten og hjemmeveransene hadde en svak volumutvikling i første halvår, mens de hadde klar vekst i andre halvår av 2005. Samtidig var det en volumvekst på hele 9,7 prosent i importen av tradisjonelle industri- og bergverksprodukter. Innenlandsk etterspørsel økte med 3,7 prosent fra 2004 til 2005.

Verkstedprodukter, metaller og trevarer trakk samlet eksport opp, mens fisk- og fiskeprodukter og treforedlingsprodukter trakk i motsatt retning. Det har vært en økning i eksportprisene på tradisjonelle industri- og bergverksprodukter på 3,1 prosent i 2005 sammenlignet med året før. Eksportprisene er klart påvirket av en sterk økning i prisene for raffinerte oljeprodukter.

² Disse produktene omfatter ikke skip, oljeplattformer og moduler samt petroleumsforbindelser som krever lite bearbeiding.

Industri og bergverksdrift. Produksjon og faktoreterspørsel. Sesongjustert. Prosentvis endring fra foregående periode

	Mrd.kr ¹ 2005	Volum					Pris				
		2005	05:1	05:2	05:3	05:4	2005	05:1	05:2	05:3	05:4
Produksjon	564,3	2,1	-1,9	1,4	1,1	0,9	3,5	0,4	1,3	1,0	0,8
Produktinnsats	396,2	1,9	-1,8	1,1	1,3	0,8	5,5	0,7	1,5	3,4	-0,2
Bruttoprodukt	168,1	2,4	-2,1	2,0	0,8	1,0	-1,1	-0,4	1,0	-4,4	3,3
Bruttoinvesteringer i alt	22,7	13,6	-9,0	13,2	4,9	28,4	0,1	-2,6	3,0	-0,9	0,9
Bruttoinvesteringer i bygg og anlegg	4,8	22,0	-22,7	50,2	1,3	57,0	4,7	-10,0	8,2	2,5	1,3
Bruttoinvesteringer i maskiner	17,9	11,7	-6,1	6,7	5,8	21,7	-1,1	-0,9	1,7	-1,7	0,1
Syssetting ²	268,4	-0,8									

¹ Nivå tall i løpende priser, ujusterte tall.

² Lønnstakere og selvstendige, 1 000 personer.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Markedsutviklingen for tradisjonelle industri- og bergverksprodukter¹. Sesongjustert. Prosentvis endring fra foregående periode²

	Mrd.kr ⁴ 2005	Volum					Pris				
		2005	05:1	05:2	05:3	05:4	2005	05:1	05:2	05:3	05:4
Produksjon	460,8	1,8	-3,2	1,4	2,2	0,9	3,1	0,4	0,6	1,9	0,2
Eksport ³	174,4	3,2	-2,6	-1,2	5,2	0,0	3,1	0,3	0,4	1,5	1,1
Hjemmelieferanser	286,4	1,0	-3,6	3,3	0,3	1,5	3,1	0,5	0,9	2,0	-0,5
Import	340,9	9,7	1,5	4,2	5,0	0,3	0,0	0,1	-0,5	-0,3	0,6
Innenlandsk anvendelse	627,3	5,5	-0,9	3,8	2,8	0,8	1,5	0,3	0,1	0,8	0,1
Lagerendringer	32,1	2,0	-1,3	3,9	-0,4	1,0	58,3	-26,1	145,2	-5,3	10,2
Innenlandsk etterspørsel	595,2	3,7	0,4	-0,1	3,5	-0,2	1,5	-0,1	0,2	0,7	0,6

¹ Tradisjonelle industri- og bergverksprodukter er en analytisk gruppering som ikke omfatter skip, oljeplattformer og moduler samt petroleumforbindelser som krever liten bearbeiding. Industri og bergverksprodukter er ellers definert i henhold til den internasjonale produktklassifiseringen CPA - Classification of Products by Activity.

² Basisverdi, dvs. markedsverdi fratrukket avgifter og handelsavanse.

³ Inneholder reeksport.

⁴ Nivå tall i løpende priser, ujusterte tall.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Syssettingen i industri og bergverksdrift

I 2005 var 264 400 sysselsatte i industrien ifølge foreløpige tall fra det kvartalsvise nasjonalregnskapet. Det var 0,8 prosent lavere enn i 2004. Syssettingen i bygging av skip og plattformer gikk opp med 3,4 prosent fra 2004, mens verkstedindustrien hadde en økning på 0,4 prosent. I nærings- og nytelsesmiddelindustrien var det en nedgang på 3,4 prosent i samme tidsrom. Industriens andel av samlede timeverk i Norge var i 2005 på 13,1 prosent, mot 13,2 prosent i 2004. I 2005 var 4000 sysselsatte i bergverksdrift, som er det samme som i 2004.

Konjunktursituasjonen og industriens fremtidsvurderinger

Konjunkturbarometeret gir en pekepinn på hvordan norske industriledere vurderer utviklingen for den aktuelle perioden samt fremtidsutsiktene for egen virksomhet. Det sistnevnte dreier seg først og fremst om kortsiktige vurderinger, det vil si for neste kvartal, men barometeret vil til en viss grad også reflektere oppfatninger om utviklingen på lengre sikt.

Kvartalsvise resultater fra Konjunkturbarometeret i 2005 antyder en styrking av konjunkturforløpet gjennom året (kvalitativ vurdering). Resultatene for 4. kvartal bekrefter denne utviklingen. Produksjonsvolum og kapasitetsutnyttning viste tiltagende vekst i annet halvår, mens nedgangen i antall sysselsatte synes å ha stoppet opp i løpet av 2. kvartal. Resultate-

ne for 3. og 4. kvartal antyder vekst i samlet sysselsettingsnivå. Dette bekreftes av en merkbar økning i tallet på industriledere som oppgav mangel på kvalifisert arbeidskraft som begrensende faktor for produksjonen.

Bedret ordretilgang i hjemme- og eksportmarkedet sørget for vekst i samlet ordrebeholdning. Tallet på arbeidsmånedene som dekkes av ordrebeholdningen var klart høyere i 4. kvartal enn på samme tid i 2004, og færre industriledere oppgav etterspørsels- og konkurranseforhold som begrensende faktorer for produksjonen. Industrilederne la til grunn at hjemmemarkedsprisene synes å ha økt gjennom hele 2005, og at det har vært en moderat bedring i eksportprisene. Gjennomsnittlig kapasitetsutnyttingsgrad for industrien er beregnet til 82 prosent i 4. kvartal 2005. Dette er noe over gjennomsnittet for de siste 10 år.

Generelle utsikter på kort sikt (1. kvartal 2006) ble vurdert som bedre av et høyt antall industriledere. Økt vilje til å justere opp vedtatte investeringsplaner tyder på positive forventninger også på noe lengre sikt. En sammensatt konjunkturindikator for industrien signaliserer ytterligere vekst i samlet produksjonsvolum i 2006.

Produsenter av innsatsvarer (treforedling, kjemisk industri, metallindustri med flere) meldte om lavere produksjonsvekst enn i 2004, men ved utgangen av

Næringspolitikk innenfor EØS-regelverket: Nye rammebetingelser for den kraftkrevende industrien

Som del av EFTA og EØS er Norge underlagt mange av direktivene som vedtas av EU-kommisjonen. De senere årene er flere næringspolitiske virkemidler anklaget for å være i strid med EUs konkurranselovgivning. Blant annet gjelder dette gunstige ordninger som den kraftkrevende industrien tradisjonelt har nytt godt av. Kraftkrevende industri omfatter produksjon av metaller (aluminium, ferrolegeringer, stål) og kjemiske råvarer. Deres bruttoforbruk av kraft var på 35 TWh i 2004, mens øvrig forbruk var på 88 TWh. I denne temaboksen inkluderer vi også treforedlingssektoren i begrepet kraftkrevende industri. I 2003 var nettoforbruket i denne sektoren på 6 TWh.

Norsk økonomi er i en spesiell situasjon med storparten av valutainntjeningen basert på olje- og gassproduksjon, som på sikt vil fases ut. Kraftkrevende industri står for en betydelig andel av Norges øvrige eksportinntekter. Hovedargumentene for å legge til rette for gode konkurransevilkår for den kraftkrevende industrien har vært at det er viktig med en levedyktig konkurranseutsatt sektor også når offshorevirksomheten avtar. I tillegg oppfattes mange industribedrifter som viktige hjørnesteiner for sysselsetting og velferd i distriktene.

De kraftkrevende industrinæringene har tradisjonelt nytt godt av kraftkontrakter til gunstige priser, fritak for forbrukeravgiften på elektrisitet for industrien, nedsatt arbeidsgiveravgift og fritak for CO₂-avgift. Ifølge beregninger i Fæhn mfl. (2001) sto kraftkontraktene og elektrisitetsavgiftsfritaket for om lag 40 prosent hver av den beregnede støtten til disse næringene i 1998, mens fritaket fra CO₂-avgift tilsvarte om lag 15 prosent. Redusert arbeidsgiveravgift hadde bare liten betydning. Det totale beløpet ble beregnet til 5 milliarder kroner.

Elektrisitetsavgiften er først og fremst begrunnet i statens behov for inntekter. Provenyet fra elektrisitetsavgiften har ligget rundt 5 milliarder kroner de siste 5 årene. De ordinære satsene har ligget på mellom 9 og 10 øre/kWh, utenom for kraftkrevende industri og nordlige landsdeler. Kraftkrevende industris gunstige pris- og volumkontrakter for kraft, på såkalt myndighetsbestemte vilkår, ble inngått med Statkraft allerede på 1950- og 1960-tallet. Begrunnelsen var å gi nødvendig leveransesikkerhet til såpass store industriprosjekter. Kontraktene var lange, 50-60 år, med beskjeden prisregulering. Etter hvert som de rimeligste fossefallene var utbygd og kostnaden ved å utvikle nye kraftverk økte, fremsto kontraktsprisene som mer og mer gunstige i forhold til prisen ellers i kraftmarkedet. De fleste kontraktene utløper i perioden 2008-2011.

De senere årene er kraftkrevende industri anklaget av EFTAs overvåkingsorgan, ESA, for å motta ulovlig konkurransevridende støtte. Dette skjer med bakgrunn i EUs konkurranselovgivning og nye miljøstøttereigningslinjer vedtatt i 2001. ESAs krav har vært at kontrakter skal ta utgangspunkt i markedsverdier og at forskjellsbehandling i avgiftssystemet etter næringsvirksomhet må unngås. Slike tilpasninger kan bety svært store kostnadsøkninger og dermed dårligere konkurranseforhold for deler av kraftkrevende industri, og i mange tilfeller nedleggelse. Alternative favoriserende ordninger er derfor vurdert, og til dels innført.

Elektrisitetsavgiften ble midlertidig fjernet for all næringsvirksomhet i første halvdel av 2004. Fra annen halvdel av 2004 ble det innført avgiftsdifferensiering etter bruksformål, som er lovlig ifølge EØS-reglene, snarere enn etter næringsvirksomhet. Forbruk til de mest energiintensive industriprosessene har fullt fritak, mens øvrige produksjonsprosesser i industrien ilegges EUs minimumssats (0,45 øre/kWh i 2006). Treforedlingsindustrien gis fullt fritak ved deltakelse i et eget energieffektiviseringsprogram. Industrien ilegges normal sats for forbruk i såkalte administrasjonsbygg. Bedrifter i nordlige områder får fritak på grunnlag av regler om bagatellmessig statsstøtte.

I praksis har det nye systemet nesten samme næringsmessige og geografiske fordelingsprofil som det tidligere næringsdifferensierte systemet, samtidig som systemet genererer tilnærmet like mye skatteproveny. Bjertnæs og Fæhn (2006) finner at et differensiert elektrisitetsavgiftssystem er en samfunnsøkonomisk relativt kostbar måte å skaffe provenyinntekter til staten på. Det fremstår også som et kostbart nærings- og regionalpolitisk verktøy i forhold til andre støttetiltak. Tilgangen på alternative, lovlige støttetiltak er imidlertid begrenset av regelverket i EØS-området.

For å erstatte kraftkontraktene når disse utløper i 2008-2011, diskuteres det å etablere et eget marked for kraft for den kraftintensive industrien. Hensikten er at et slikt marked skal gi lavere priser. Et eget ekspertutvalg har vurdert både juridiske og økonomiske forhold ved et slikt eventuelt industrikraftmarked; se Bull mfl. (2005). Konklusjonen er at det er juridisk mulig å etablere et slikt marked, men at de juridiske forholdene stiller så strenge krav på tilbudssiden (ikke subsidier av noen art) og på etterspørselsiden (objektive kriterier for å begrense markedet) at et slikt marked ikke vil gi lavere priser enn i det ordinære kraftmarkedet.

Selv om anledningen til å støtte enkelt næringer eller bedrifter er svært begrenset innenfor EØS, finnes det fortsatt muligheter, noe utformingen av det nye, innfløkte formålsdifferensierte elektrisitetsavgiftssystemet illustrerer. Dersom avgiftsfritak skal være lovlige, må de i utgangspunktet gjelde for all næringsvirksomhet. Støtte kan begrunnes med målsettinger knyttet til miljø eller til forskning og utvikling. ESAs holdning til bruk av differensiert arbeidsgiveravgift og transportstøtte er fortsatt ikke avklart.

Referanser

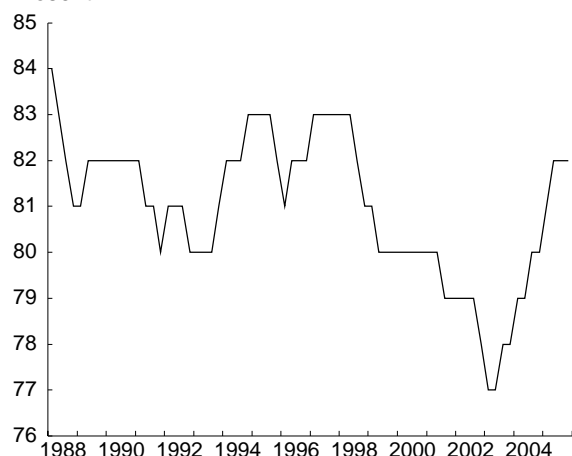
Bjertnæs, G. H. og T. Fæhn (2006): Mål og dilemmaer i utformingen av elektrisitetsavgiften, kommer i *Økonomiske analyser 2/2006*, Statistisk sentralbyrå.

Bull, H., T. Bye, L. Sjørgard og S. Teigum (2005): Et eget kraftmarked for industrien? http://odin.dep.no/filarkiv/249655/Kraftmarkedsutredning_juni_05.pdf

Fæhn, T., J.A. Jørgensen, B. Strøm, T. Åvitsland og W. Drzwi (2001): *Effektive satser for næringsstøtte 1998 – beregninger som inkluderer skatteutgifter*, Rapporter 2001/18, Statistisk sentralbyrå.

Industriens gjennomsnittlige kapasitetsutnyttning ved utgangen av kvartalet

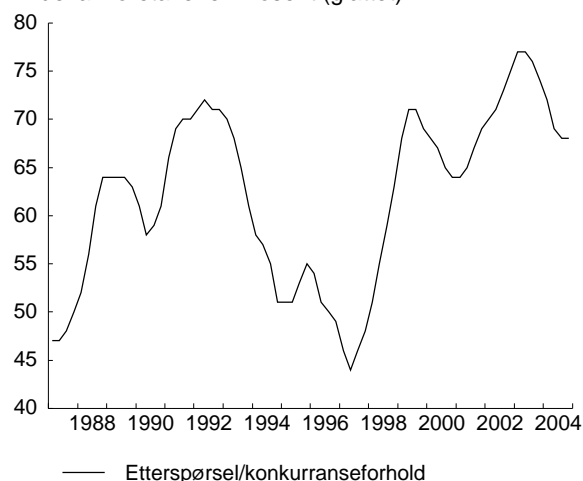
Prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Faktorer som begrenser produksjonen for industrien i inneværende kvartal

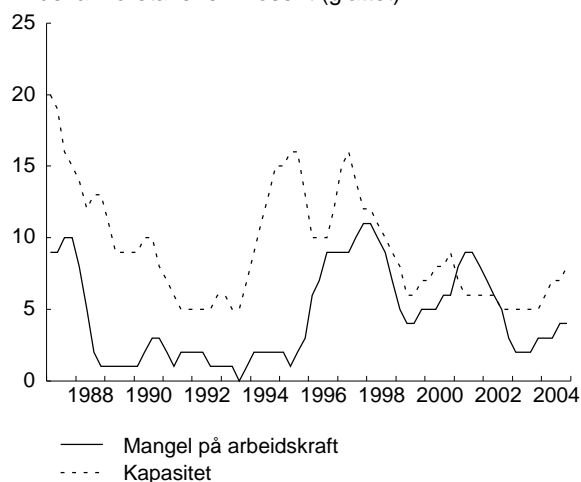
Andel av foretakene. Prosent (glattet)

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Faktorer som begrenser produksjonen for industrien i inneværende kvartal

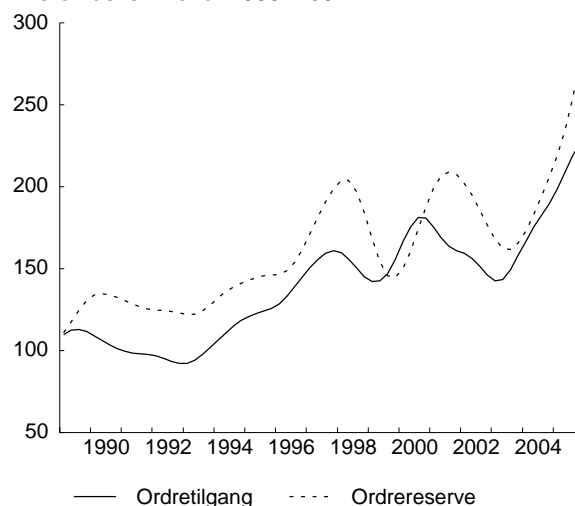
Andel av foretakene. Prosent (glattet)

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Ordretilgang og ordrereseve i industri i alt

Verdindeks. Trend. 1988=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

2005 var det ingen signaler om nedgang i produksjonsvolum eller kapasitetsutnyttning. Samlet sysselsettingsnivå synes å ha steget gjennom hele 2005. Bedret ordretilgang i hjemmemarkedet kombinert med stabil utvikling i eksportmarkedet sørget for vekst i samlet ordrebeholdning. Industrilederne la til grunn at hjemmemarkedsprisene fortsatte å styrke seg i 2005, mens eksportprisene hadde en mer variabel utvikling. Tallet på arbeidsmånedet som dekkes av ordrebeholdningen nådde en topp i første halvår, men var i 4. kvartal i fjor på om lag samme nivå som året før. Gjennomsnittlig kapasitetsutnyttingsgrad er beregnet til 85 prosent i 4. kvartal 2005. Generelle utsikter på kort sikt ble bedømt som bedre av et økende antall industriledere. Forventning om høyere ordretilgang og gunstig prisutvikling i eksportmarkedet bidro til å underbygge dette resultatet.

Produsenter av investeringsvarer (metallvarer, maskinvarer, plattformer og skipsverft med flere) meldte om tiltagende vekst i produksjonsvolum og kapasitetsutnyttning i 2. halvår 2005. Dette gjelder i første rekke leverandører til olje- og gassvirksomheten, enkelte segmenter innenfor verftsindustrien samt disse bransjenes underleverandører. Høy ordretilgang både i hjemme- og eksportmarkedet var drivkraft bak denne utviklingen. Tallet på arbeidsmånedet som dekkes av ordrebeholdningen er beregnet til 7,8 i 4. kvartal 2005, noe som svarer til toppnivået fra 1997. Industrilederne vurderte at hjemmemarkedsprisene steg gjennom hele 2005, og at fallet i eksportprisene synes å ha stoppet opp i løpet av andre halvår. Etterspørselen etter arbeidskraft var markert stigende, og det kan synes som om mangel på kvalifisert personell er i ferd med å bli et problem for denne delen av industrien. Gjennomsnittlig kapasitetsutnyttingsgrad er beregnet til 86 prosent. Generelle utsikter på kort sikt ble

Markedsandeler

Norske produsenters markedsandeler er forholdet mellom deres leveranser og samlet omsetning i markedet. For eksportvarer beregnes endringer i markedsandelen for de enkelte varegrupper ved å sammenholde volumveksten i den norske eksporten av den aktuelle varen med et veid gjennomsnitt av volumveksten i importen hos våre handelspartnere. Beregningene kan bare gjøres for relativt grove varegrupper. Utviklingen i eksportmarkedsandelene gjenspeiler derfor utviklingen i norsk eksport i forhold til importen av både produkter som ligger svært nær de norske og produkter som avviker betydelig. Utviklingen i eksportmarkedsindikatoren vil bli påvirket av hvordan etterspørselen etter varespekteret til de norske produsentene utvikler seg relativt til gjennomsnittet for varegruppen, i tillegg til deres konkurransedyktighet vis-à-vis utenlandske produsenter av lignende produkter.

Hjemmemarkedsandelene for de enkelte varegrupper beregnes som forholdet mellom leveranser fra innenlandske produsenter og samlet innenlandsk anvendelse, begge deler regnet i volum. Generelt påvirkes markedsandelen av mange faktorer, slik som prisutviklingen på norske varer i forhold til konkurrentenes utenlandsproduserte varer, varenes kvalitet, produktspesialisering, markedsføring og eventuelle kapasitetsskranger og lønnsomheter i produksjonen.

ansett som gode av svært mange industriledere. Forventning om prisvekst i hjemme- og eksportmarkedet kombinert med høy ordretilgang bidro til å underbygge dette resultatet. Et økende antall ledere overveide å justere opp vedtatte investeringsplaner.

Produsenter av konsumvarer (næringsmiddelindustri, forlagsvirksomhet, farmasøytisk industri med flere) rapporterte om økt produksjonsvolum og kapasitetsutnyttning i 2005. Høyere innenlandsk etterspørsel var drivkraft bak denne utviklingen. Industrilederne la til grunn at hjemmemarkedsprisene synes å ha steget gjennom året, og eksportprisene holdt seg om lag uendret. Den langvarige nedgangen i sysselsettingen viste tegn til å stoppe opp i løpet av 4. kvartal. Gjennomsnittlig kapasitetsutnyttingsgrad er beregnet til 78 prosent. Generelle utsikter på kort sikt ble bedømt som bedre av et økende antall ledere. Forventning om ytterligere vekst i produksjonsvolum og etterspørsel bidro til å underbygge dette resultatet.

Investeringer

Foreløpige tall fra kvartalsvis nasjonalregnskap viser en økning på 13,6 prosent i samlede bruttoinvesteringer for industri og bergverksdrift fra 2004 til 2005, målt i faste priser. Veksten var sterkest fra 3. til 4. kvartal. Målt i løpende priser utgjorde samlede investeringer 22,7 milliarder kroner i 2005. Dette er noe over gjennomsnittet for de siste 10 år. Høyt investeringsnivå innenfor oljeraffinerings og kjemisk industri

bidro i sterk grad til denne utviklingen. Andre næringer med merkbar vekst i investeringsnivået var nærings- og nytelsesmiddelindustri samt mineralproduktindustrien. Ferdigstilling av flere store prosjekter innenfor produksjon av ikke-jernholdige metaller trekker tallene ned for metallindustrien. Metallvareindustrien opplevde også en betydelig nedgang i investeringene.

Industriens markedsandeler etter 1991

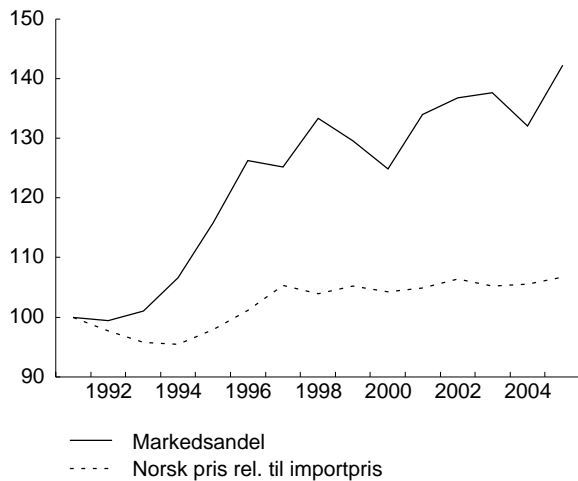
Tall fra det kvartalsvise nasjonalregnskapet viser at lønnskostnadene per time i norsk industri økte med 3,4 prosent fra 2004 til 2005. Lønnskostnadene for våre handelspartnere økte med 2,7 prosent i samme periode, viser foreløpige tall fra Det tekniske beregningsutvalget for lønnsoppgjørene. Samtidig har den norske kronen styrket seg med 4,4 prosent gjennom 2005, målt ved industriens effektive valutakurs. Dette har ført til at de relative timelønnskostnadene i Norge målt i felles valuta økte med 5,3 prosent i 2005 sammenlignet med 2004. Det var først og fremst endringene i valutakursen som svekket norsk industris konkurransevne i 2005. Gjennomsnittlige timelønnskostnader for alle ansatte i industrien (både funksjonærer og arbeidere) var i 2005 anslagsvis 21 prosent høyere i Norge enn et handelsvektet gjennomsnitt av handelspartnerne. For industriarbeiderne alene lå de norske kostnadene 35 prosent høyere enn for gjennomsnittet av handelspartnerne.

Etter en periode med bedring av industriens kostnadsmessige konkurransevne fram til 1996, økte timelønnskostnadene klart sterkere i Norge enn hos handelspartnerne i årene fram til og med 2002. Økningen i de relative timelønnskostnadene i disse seks årene var større enn nedgangen gjennom første halvdel av 1990-tallet. Fra 1997 til 2000 svekket kronekursen seg om lag tilsvarende økningen i relative lønnskostnader for norsk industri. Fra våren 2000 og fram til utgangen av 2002 styrket imidlertid kronekursen seg markert, målt ved industriens effektive valutakurs. Samtidig holdt lønnsveksten i norsk industri seg klart høyere enn hos handelspartnerne. De relative timelønnskostnadene målt i felles valuta økte med hele 15 prosent i 2001 og 2002 sett under ett.

Ifølge tall fra det kvartalsvise nasjonalregnskapet økte norske lønnskostnader mer enn hos våre handelspartnere også i 2003, mens de hadde en lavere veksttakt i 2004. Kronekursen svekket seg både i 2003 og 2004, med henholdsvis 3,8 og 3 prosent, målt ved industriens effektive valutakurs. Utviklingen i kronekursen og kostnadsutviklingen i 2004 har bidratt til at norsk industris kostnadsmessige konkurransevne bedret seg i 2003 og 2004. For disse årene sett under ett var nedgangen i de relative timelønnskostnadene på 6,7 prosent.³

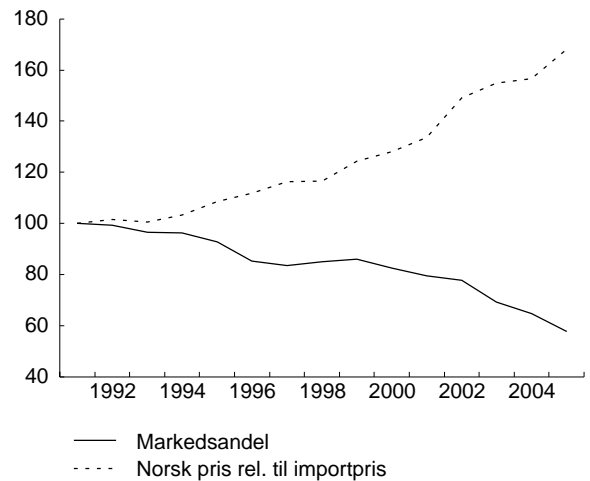
³ Dette avviker noe fra Det tekniske beregningsutvalgets tall og er basert på det kvartalsvise nasjonalregnskapet.

Eksport av verkstedprodukter
Markedsandel og relativ pris. 1991=100

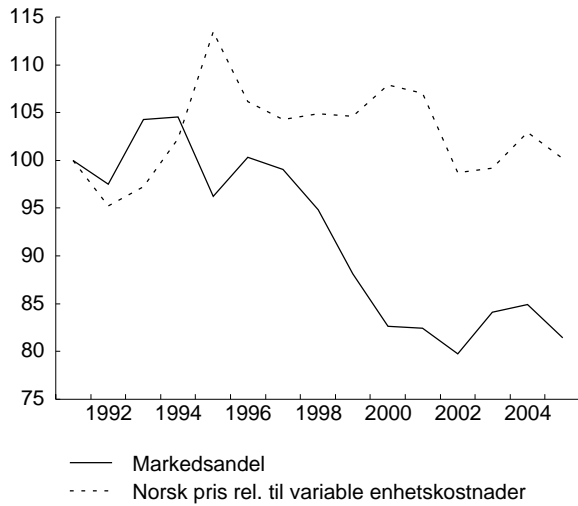
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Hjemmeleveranser av verkstedprodukter
Markedsandel og relativ pris. 1991=100

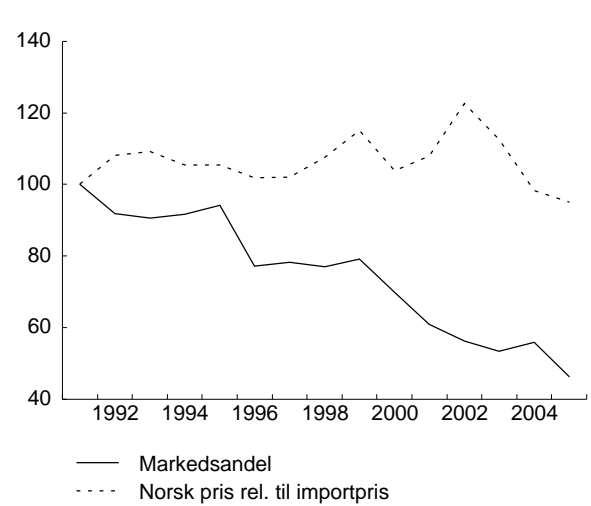
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Eksport av industrielle råvarer
Markedsandel og pris-kostnadsforhold. 1991=100

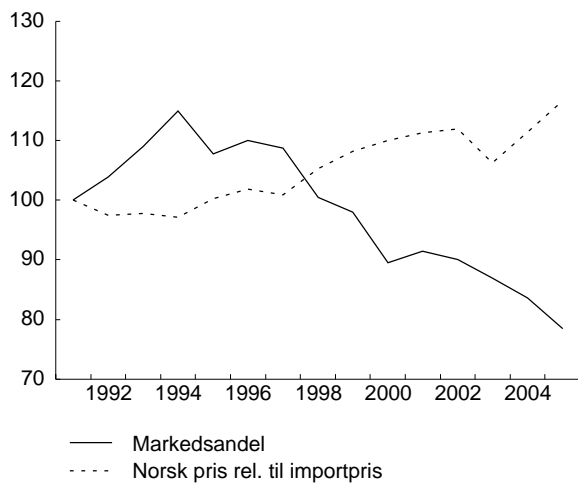
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Hjemmeleveranser av industrielle råvarer
Markedsandel og relativ pris. 1991=100

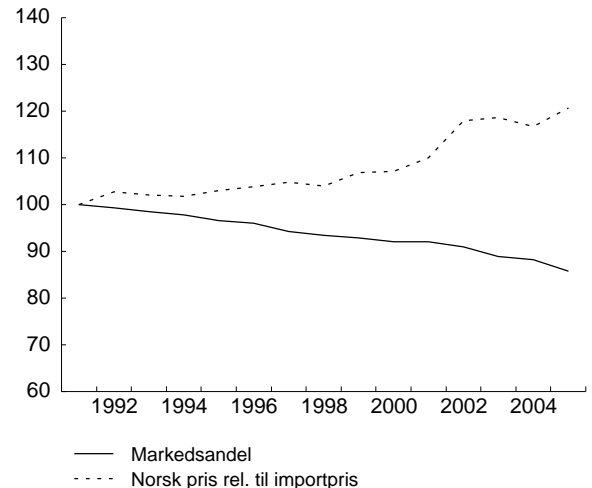
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Eksport av andre varer fra industri og bergverk
Markedsandel og relativ pris. 1991=100

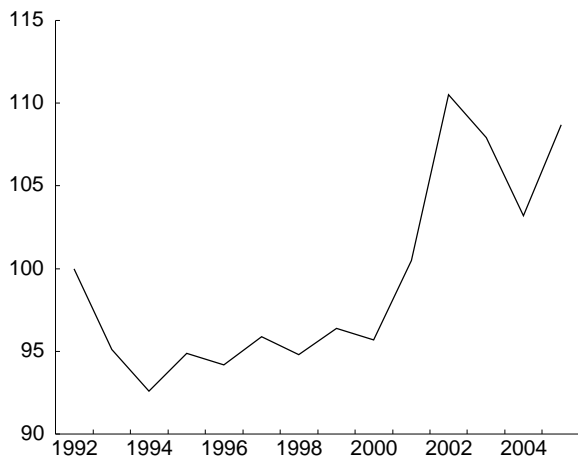
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Hjemmeleveranser av andre varer fra industri og bergverk
Markedsandel og relativ pris. 1991=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Timelønnskostnader i norsk industri i forhold til handelspartnere i norske kroner 1992=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå, TBU for inntektsoppgjørene og OECD.

Markedsandelen for norsk eksport av verkstedprodukter steg markert fra 2004 til 2005 og var 42 prosent større i 2005 enn i 1991. Eksporten av verkstedprodukter utgjorde 48,0 milliarder kroner i 2005 målt i løpende priser, 13 prosent høyere enn tilsvarende tall for 2004. Volumveksten var på 14,7 prosent, mens prisene falt med 1,6 prosent. Om lag halvparten av norsk produksjon av verkstedprodukter ble eksportert i 2005. I denne sektoren har det vært en vridning fra hjemmemarkedet til eksportmarkedet siden 1990-tallet, samtidig som innenlands etterspørsel i større grad har blitt dekket av import.

Hjemmemarkedsandelen for norske verkstedprodukter falt markert i 2005 og var 58 prosent av hva den var i 1991. Hjemmemarkedsandelen falt også i 2004. Endringene siden 1991 er trolig et resultat av at prisene på innenlandske produserte varer har steget sterkere enn prisene på importerte varer, og av økt internasjonal spesialisering. Prisen på innenlands produserte varer steg langt mer enn prisen på importerte varer i 2005, og den relative prisforskjellen har økt med 68 prosent siden 1991. Siste halvdel av 2002 og hele 2003 var preget av kraftig aktivitetsnedgang, og samtlige bransjer tapte terreng, spesielt i hjemmemarkedet. Innenlands omsetning i verkstedsbedrifter tilknyttet Norsk Industri⁴ hadde en nedgang på 12 prosent i 2003 sammenlignet med 2002. Norsk Industris medlemsbedrifter har ca. 110 000 ansatte og dekker to tredeler av industriens sysselsetting og produksjon, og nesten 90 prosent av eksporten av industrivarer. Norsk Industris konjunkturrapport for 2006 legger til grunn at fjoråret har vært et bra år for bedriftene. Hovedbildet er at både omsetning og eksport økte i 2005.

Industrielle råvarer omfatter metaller, treforedlingsprodukter, oljeraffineringsprodukter, kjemiske råvarer og kjemiske og mineralske produkter. Det var et fall i markedsandelen for norsk eksport av industrielle råvarer i 2005 sammenlignet med 2004 og prisene falt sammenlignet med kostnadsutviklingen. Eksportvolumet av treforedlingsprodukter og kjemiske råvarer hadde en liten nedgang fra 2004 til 2005, mens eksporten av metaller økte med 2,8 prosent. Økt konkurranse fra utlandet har virket negativt inn på eksporten av enkelte metaller og av treforedlingsprodukter i 2005. I årene 2002 til 2004 var det en klar vekst i eksporten av industrielle råvarer. Den økte eksporten hadde sin bakgrunn både i økt volum og økte eksportpriser. Framgangen i eksporten var knyttet til flere faktorer, blant annet svekket kronekurs og økte produktpriser på grunn av etterspørselsutviklingen i Kina. I tillegg kom økt lønnsomhet på grunn av lavere kraftpriser og en økt produksjonskapasitet ved norske aluminiumsverk.

Hjemmeleveransene av industrielle råvarer falt ytterligere i 2005 og markedsandelen utgjorde 46 prosent av hva den var i 1991. Nedgangen skjedde på tross av fall i norske priser relativt til importprisene for industrielle råvarer.

Andre næringer innen industri og bergverksdrift er nærings- og nytelsesmiddelindustri, trevareindustri, grafisk industri, møbelindustri og annen industri ellers. Aktiviteten i denne gruppen er med unntak av fiske og fiskevarer hovedsakelig rettet mot hjemmeleveranser. Markedsandelen for hjemmeleveranser av andre varer fra industri og bergverksdrift falt noe i 2005 og var om lag 16 prosent lavere enn i 1991. Norske priser sammenlignet med importpriser steg ytterligere i 2005 og den relative prisforskjellen var 21 prosent større enn i 1991. En stor del av prisøkningen kom i 2002 da norske priser relatert til importpriser steg med 7 prosent i forhold til året før. Dette var knyttet til valutakursendringer. Endringene i de norske priser gjennom 2004 og 2005 bidro ytterligere til å vri den innenlandske etterspørselen bort fra hjemlig produksjon og i retning av økt import.

Markedsandelen for norsk eksport fra andre næringer innen industri og bergverk falt ytterligere i 2005 og var 20 prosent lavere enn i 1991. Norske eksportpriser relativt til importpriser har vokst videre i 2005 og den relative prisforskjellen mellom norske eksport- og importpriser var 17 prosent høyere i 2005 enn i 1991. En stigende utvikling siden 1991 i eksportmarkedsandelene for disse varer fra industri og bergverk snudde til en nedgang fra og med 1997. Siden 1997 har norske eksportpriser steget mer enn konkurrentenes priser.

⁴ Norsk Industri er en sammenslutning av tidligere Teknologibedriftenes Landsforbund (TBL) og Prosessindustriens Landsforening (PIL).

Bygge- og anleggsvirksomhet

Foreløpige nasjonalregnskapstall viser at den markedsrettede produksjonen i bygge- og anleggsvirksomheten økte med 8,4 prosent fra 2004 til 2005, målt i faste priser. De sesongjusterte tallene viser at produksjonen steg gjennom hele året. De to siste årene har produksjonen steget med hele 16 prosent, noe som henger sammen med de siste års konjunkturoppgang. Bruttoproduktet i bygge- og anleggsvirksomheten steg med 4,2 prosent fra 2004 til 2005.

De sesongjusterte nasjonalregnskapstallene viser at bygge- og anleggsinvesteringene sank i begynnelsen av 2005, for så å øke gjennom resten av året. For året sett under ett steg bygge- og anleggsinvesteringene med 9,4 prosent sammenlignet med 2004. Boliginvesteringene økte med 14,5 prosent, mens investeringene innen offentlig sektor økte med 0,8 prosent. Innenfor kraftforsyning var det en nedgang på 4,0 prosent. For det øvrige Fastlands-Norge økte investeringene med 10,2 prosent fra 2004 til 2005.

Foreløpige nasjonalregnskapstall viser at gjennomsnittlig antall sysselsatte (lønnstakere og selvstendige) i bygge- og anleggsvirksomheten økte med 3,0 prosent fra 2004 til 2005. Det er antall lønnstakere som har hatt størst økning, nærmere bestemt 3,4 prosent. Antall selvstendige økte i tilsvarende periode med 0,9 prosent. En del av veksten i sysselsettingen kan tilskrives stadig økt bruk av utenlandsk arbeidskraft i næringen etter EU-utvidelsen 1. mai 2004.

Utviklingen i sysselsettingen bekreftes også av Arbeidsdirektoratets statistikk, som viser en nedgang på hele 14 prosent i antall ledige bygge- og anleggsarbeidere i fjor. I gjennomsnitt for 2005 var det registrert 5 936 helt arbeidsledige, noe som utgjør en ledighetsprosent på 4,2 i forhold til arbeidsstyrken, dvs. summen av sysselsatte og arbeidsledige.

Boliger og næringsbygg

Etter en økning i byggevirksomheten (nybygging og rehabilitering) gjennom hele 2004 og første halvår 2005, var det en svak nedgang fra 2. til 3. kvartal 2005. Mot slutten av året økte imidlertid byggeaktiviteten igjen, ifølge sesongjusterte tall fra den kvartals-

vise produksjonsindeksen. For fjoråret sett under ett steg byggevirksomheten med 9,9 prosent sammenlignet med 2004, drevet av sterk vekst i nybyggingen.

Boliger

Det ble påbegynt bygging av 31 608 boliger i 2005, ifølge tall fra Statistisk sentralbyrå sin byggearealstatistikk. Dette er 5,4 prosent flere boliger enn i 2004, og det høyeste antallet nye boliger som er registrert igangsatt siden 1982. Trenden, som tar hensyn til de sesongmessige svingningene, viser at igangsettingen av boliger gikk svakt ned i begynnelsen av fjoråret for så å stige kraftig mot slutten av året.

Den største økningen i antall nye boliger i 2005 har kommet i Akershus, Hordaland og Rogaland, alle med over 800 flere nye boliger sammenlignet med året før. I Oslo, som hadde en økning i igangsettingen av nye boliger på nesten 125 prosent fra 2003 til 2004, er det imidlertid en markert nedgang. Her ble det påbegynt bygging av 3 673 nye boliger i fjor, en nedgang på mer enn 2 150 boliger fra 2004. Sett i et historisk perspektiv er imidlertid byggingen av nye boliger i hovedstaden fortsatt på et høyt nivå. Med unntak av rekordåret 2004 må en tilbake til 1982 for å finne et høyere aktivitetsnivå for Oslo.

Tilgangen på nye boligprosjekter lå gjennom hele 2005 på et høyere nivå enn hva den gjorde i 2004, ifølge den kvartalsvise ordrestatistikken til Statistisk sentralbyrå. Verdien av entreprenørens beholdning av nye boligprosjekter var på et rekordhøyt nivå ved utgangen av 2005, nærmere bestemt 29 prosent høyere enn på samme tid året før.

Fritidsboliger

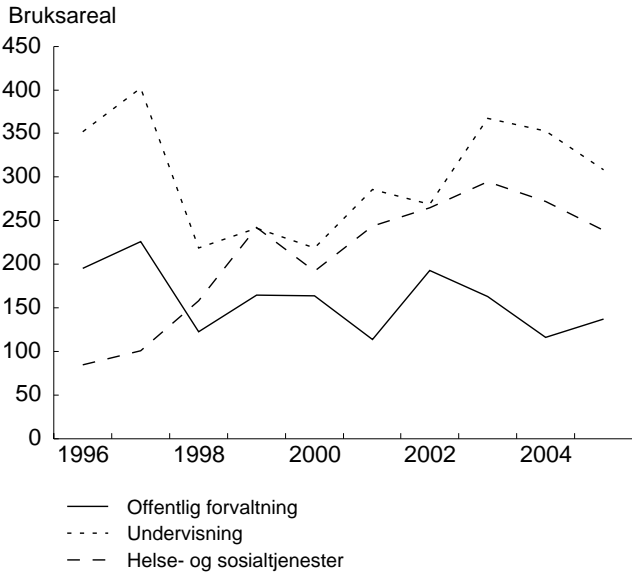
De siste ti årene har igangsatt bygging av fritidsboliger økt hvert år, med unntak av en nedgang fra 2002 til 2003. I 2005 ble det påbegynt bygging av 531 000 kvadratmeter bruksareal til fritidsboliger, en økning på 19 prosent fra 2004. I alle årene etter årtusenskiftet har igangsatt bruksareal til fritidsboliger vært høyere enn det som årlig ble registrert på 1980- og 1990-tallet. Gjennomsnittlig påbegynt bruksareal per år i perioden 2000-2005 er doblet sammenlignet med gjennomsnittet i perioden 1990-1999.

Bygge- og anleggsvirksomheten. Markedsutvikling og produksjon. Sesongjustert. Prosentvis endring fra foregående periode

	Mrd.kr ¹	Volum					Pris				
		2005	2005	05.01	05.02	05.03	05.04	2005	05.01	05.02	05.03
Bygge- og anleggsinvesteringer totalt	166,2	9,4	-5,8	4,8	2,0	8,9	3,6	0,8	0,5	0,9	1,3
Boliger	79,5	14,5	3,9	1,6	0,4	3,1	3,5	1,2	-0,2	1,3	0,9
Offentlig forvaltning	40,6	0,8	-25,0	6,2	2,7	26,6	3,5	-0,8	2,9	2,3	-1,3
Kraftforsyning	2,9	-4,0	-7,5	4,4	2,1	-0,7	4,0	1,0	0,4	1,0	1,1
Fastlands-Norge ellers	43,3	10,2	-1,1	10,1	4,3	4,5	3,7	1,3	-0,2	-0,8	4,7
Bruttoproduksjon	206,5	8,4	1,3	2,8	0,9	1,6	3,7	0,9	0,5	1,0	0,9
Produktinnsats	130,8	10,7	0,8	3,3	2,0	2,0	2,3	0,8	-0,2	0,8	0,4
Bruttoprodukt	75,7	4,2	2,0	1,8	-1,0	0,9	6,5	1,1	1,8	1,5	1,7

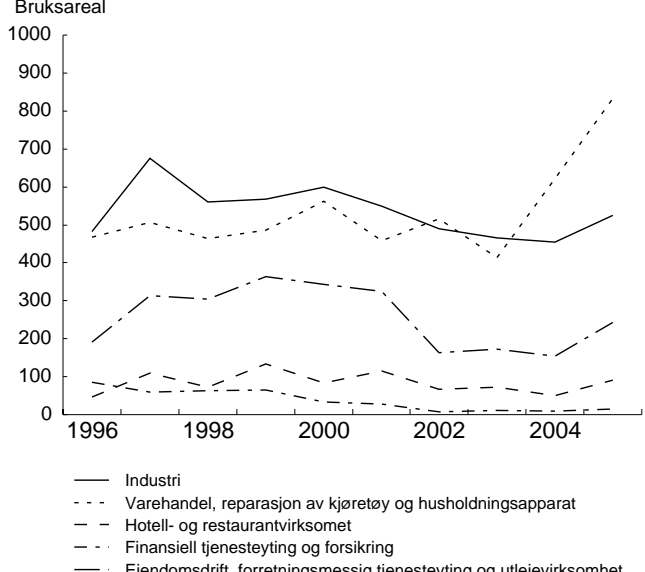
¹ Nivå tall i løpende priser.
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Bygg satt i gang. Bruksareal etter brukers næring. 1 000 kv. 1996-2005

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Bygg satt i gang. Bruksareal etter brukers næring. 1 000 kvm. 1996-2005

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Næringsbygg

Etter en periode med nedgang i igangsatte investeringer til private næringsbygg og bygg til offentlig sektor fra 1999 til 2002, har aktiviteten økt de tre siste årene. Totalt ble det påbegynt bygging av 3,3 millioner kvadratmeter bruksareal til næringsbygninger og bygninger til offentlig forvaltning, helse og undervisning i 2005, en økning på 7,9 prosent fra året før. Trenden fra 2004, med økte investeringer i private næringsbygninger og reduserte investeringer i offentlige bygninger, fortsatte i 2005. Spesielt har det vært en kraftig økning i investeringer knyttet til varehandel de to siste årene. Etter fire år med nedgang i bygging av industribygg, er det i 2005 også en økning i denne kategorien. I offentlig sektor fortsatte nedgangen i investeringene i bygninger knyttet til undervisning og helse- og sosialtjenester i 2005, mens det for bygninger til offentlig forvaltning var en liten økning.

Entreprenørenes tilgang på andre bygg enn boliger steg gjennom hele 2005 sammenlignet med året før. Ved utgangen av året var verdien av bedriftenes beholdning av andre bygg enn boliger 28 prosent høyere enn på samme tid året før.

Rehabilitering

Rehabiliteringsvirksomheten, som omfatter ombygging, utbedring, reparasjon og vedlikehold, hadde en lavere vekst enn nybyggingen i 2005. Etter en økning på 4,5 prosent fra 2003 til 2004, var det bare en svak økning i rehabiliteringsvirksomheten på 0,4 prosent fra 2004 til 2005, ifølge den kvartalsvise produksjonsindeksen. Rehabilitering utgjorde i 2005 34 prosent av den totale bygge- og anleggsvirksomheten, målt i timeverk. Tilsvarende utgjorde nybygging og anleggsvirksomhet henholdsvis 45 og 21 prosent.

Verdien av entreprenørenes beholdning av boligrehabiliteringsprosjekter steg kraftig i begynnelsen av 2005, og var høy gjennom hele fjoråret. Ved utgangen av året var ordreserven av boligrehabilitering 16 prosent høyere enn ved utgangen av 2004, målt i løpende priser. For andre bygg steg ordrebeholdningen i 2. halvår, og var ved utgangen av året 18 prosent høyere enn ved utgangen av 2004.

Anlegg

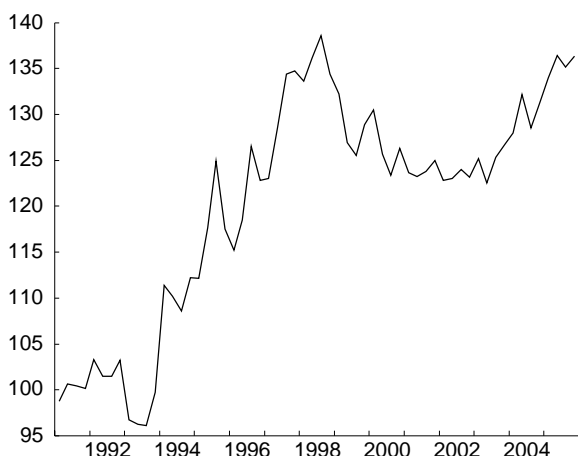
Etter en kraftig vekst i anleggsvirksomheten på 10,2 prosent fra 2003 til 2004, ble veksten i 2005 mer moderat. Totalt var anleggsproduksjonen 2,9 prosent høyere i 2005 enn i 2004, ifølge den kvartalsvise produksjonsindeksen for bygg og anlegg.

Sammenlignet med samme periode i 2004 steg tilgangen på nye anleggsprosjekter i alle de tre siste kvartalene av 2005, og entreprenørenes ordrebeholdning var på et rekordhøyt nivå ved utgangen av året. Verdien av entreprenørenes beholdning av nye anleggsprosjekter var 20 prosent høyere ved utgangen av 2005 enn på samme tid året før, målt i løpende priser.

Pris- og kostnadsutvikling

Byggekostnadsindeksen for veganlegg økte med 3,7 prosent fra 4. kvartal i 2004 til 4. kvartal i 2005. Tilsvarende viser kostnadsindeksen for drift og vedlikehold av veier en vekst på 4,9 prosent i samme periode. Økte priser på bitumen som følge av økt oljepris, er en medvirkende årsak til kostnadsveksten. Bitumen er en viktig innsatsfaktor i produksjon av asfalt. Materialkostnadene til asfaltering av veier økte med hele 21,9 prosent fra 4. kvartal 2004 til 4. kvartal 2005. Stållprisene, som økte kraftig i 2004, flatet ut i 2005.

Bruttoprodukt i bygge- og anleggsvirksomhet Sesongjustert. 1991=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Ifølge Statistisk sentralbyrå sin prisindeks for nye flerbolighus steg prisene på boliger i nye småhus (tomannsboliger, rekkehus m.m.) i gjennomsnitt med 6,6 prosent fra 2004 til 2005. Prisen på nye blokkleiligheter steg med 12,3 prosent. Til sammenligning økte entreprenørenes kostnader i gjennomsnitt med 4,0 prosent i samme periode, viser byggekostnadsindeksen for boligblokker. Datagrunnlaget til prisindeksen for nye flerbolighus bygger på data som Husbanken mottar fra utbygger i forbindelse med søknad om oppføring av flerbolighus. Prisen som måles er salgspris til sluttbruker av boligen, eksklusiv tomtekostnader.

Etter fem år med høy prisvekst steg prisene for nyoppførte eneboliger mer moderat i 2003 og 2004. I de tre første kvartalene av 2005 har imidlertid prisene for nye eneboliger steget kraftigere igjen, og var 8,3 prosent høyere i 3. kvartal i fjor sammenlignet med 3. kvartal 2004. I samme periode har byggekostnadsindeksen for eneboliger av tre økt med 3,0 prosent.

Den kraftige veksten i boligprisene gjennom 2004 fortsatte i 2005, ifølge Statistisk sentralbyrå sin boligprisindeks. Gjennomsnittlig for hele året steg boligprisene med 8,3 prosent fra 2004 til 2005. Det var storbyene Stavanger, Bergen og Trondheim som også i 2005 hadde den største prisveksten. I disse tre byene steg prisene i gjennomsnitt med 11,0 prosent. Siden 2000 har boligprisene i Stavanger, Bergen og Trondheim økt med hele 60 prosent, mens boligprisene i gjennomsnitt for hele landet har økt med 36 prosent. En nærmere omtale av utviklingen i boligprisene er gitt i kapitlet om husholdningene.

Fra første halvår 2004 til første halvår 2005 steg prisene på kontor- og forretningseiendommer med 5,9

prosent. Fra første halvår i 1996 har prisene på kontor- og forretningseiendommer steget med 98 prosent. Til sammenligning har boligprisene økt med 123 prosent i samme periode.

Etter en periode med stabile utleiepriser for kontorlokaler i Oslo fra 2003, økte etterspørselen etter denne typen lokaler mot slutten av 2004 og gjennom 2005. Ifølge den siste markedsrapporten til UNION Norsk Næringsmegling AS og Dagens Næringslivs ekspertpanel, har utleieprisene økt i alle segmenter i 2005. Kontorledigheten i Oslo er fortsatt høy, men har bedret seg noe i forhold til fjoråret og lå ved utgangen av 2005 på nær 9 prosent.

Elektrisitetsforsyning

Ikke siden rekordåret 2000 har kraftproduksjonen vært så høy som i 2005. Produksjonen var på hele 138,1 TWh. Dette er betraktelig høyere enn året før, da produksjonen var relativt lav (110,6 TWh). Vannkraft utgjorde 98,9 prosent av fjorårets kraftproduksjon, mens varmekraft og vindkraft utgjorde henholdsvis 0,7 og 0,4 prosent. Produksjonen av vindkraft ble fordoblet fra året før, og kom opp i 507 GWh (0,5 TWh).

Den store kraftproduksjonen henger sammen med at 2005 var det fjerde mest nedbørrike året siden 1900, tilsvarende 115 prosent av normalen. De til tider enorme nedbørmengdene ga et meget høyt tilsig til norske vannmagasiner, nærmere bestemt 141 TWh. I et normalår er beregnet tilsig 118 TWh.⁵ Ved utgangen av uke 52 var fyllingsgraden i norske magasiner 77,3 prosent, en økning på 6,1 prosentpoeng i forhold til medianverdien for uke 52 i årene 1990-2003, og 5,6 prosentpoeng økning sammenliknet med samme tid året før.

Norden utgjør i dag et felles kraftmarked, noe som gir en bedre utnyttelse av de samlede kraftressursene. Det nordiske markedet er tilknyttet Russland, Tyskland og Polen. Eksport og import av kraft mellom landene avgjøres av produksjons- og forbruksforhold samt kapasiteten i overføringskablene. For Norge er krafthandel viktig fordi kraftsituasjonen er sårbar i år med lavt tilsig. Produksjonssystemene for kraft i de ulike nordiske landene utfyller hverandre på en god måte. Varmekraft gir en stabil produksjon, men er kostbar og tidkrevende å regulere opp og ned i takt med døgnvariasjonen i forbruket. Vannkraftproduksjonen kan raskt og til relativt lave kostnader reguleres etter svingninger i forbruket.

Norge hadde en netto krafteksport på 12,0 TWh i 2005, eksporten var 15,6 TWh og importen 3,6 TWh. I 2004 var situasjonen motsatt ved at Norge hadde en netto import av strøm på 11,4 TWh.

⁵ Normaltilsiget er av Norges vassdrags- og energidirektorat definert som gjennomsnittlig nyttbart tilsig til de norske vannmagasinene for referanseperioden 1970-1999.

Kraftpriser og kvotemarkedet

Norge og EU innførte i 2005 et system for handel med CO₂-kvoter. Systemet er ment å være et viktig ledd i kampen for å redusere utslipp av klimagasser og oppnåelse av Kyotoprotokollen. I EU dekker systemet 45 prosent av de totale CO₂-utslippene. Den viktigste sektoren som er inkludert er kraftsektoren. I tillegg kommer enkelte energiintensive industri-sektorer, men utslippstunge næringer som aluminiumsindustri og kjemisk industri er holdt utenfor. Det samme gjelder andre sektorer i økonomien. Andelen av klimagassutslipp som er inkludert i det norske kvotesystemet, er bare rundt 10 prosent. Dette henger sammen med at Norge valgte å inkludere de samme sektorene som EU, med unntak av utslippskilder som er ilagt CO₂-avgift (f.eks. petroleumssektoren). Siden Norges kraftproduksjon hovedsakelig er CO₂-fri, ble omfanget av det norske systemet begrenset.

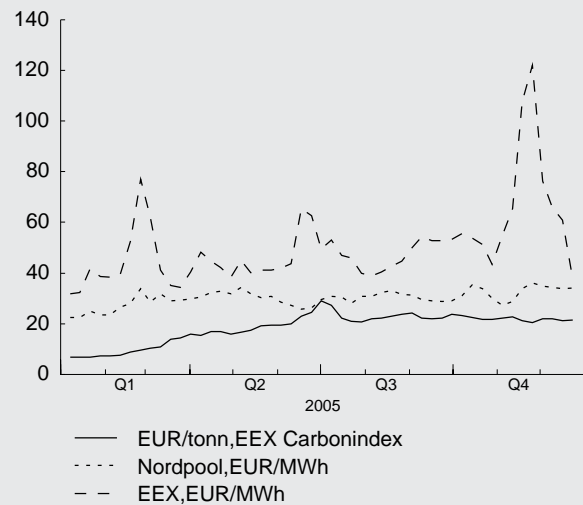
Selv om det norske systemet ikke omfatter kraftproduksjon, blir det norske kraftmarkedet påvirket av det europeiske kvotemarkedet. En høyere kraftpris i EU-land som følge av høy kvotepris kan slå inn i den norske kraftprisen via handelen med kraft mellom Norge og utlandet. Kompleksitet både i prisfastsettelsen i kraftmarkedet og i reglene for tildeling av utslippskvoter gjør det vanskelig å fastslå hvor stor effekt kvoteprisene i Europa har på norske kraftpriser.¹

En kvotepris på CO₂ vil isolert innebære en økt kostnad for kraftverk med CO₂-utslipp. Denne kostnaden legges på toppen av øvrige driftskostnader. Dersom kraftprisen er bestemt av driftskostnadene til kullkraft, vil den økte CO₂-kostnaden i stor grad overveltes i kraftprisen. Dette krever at en del kullkraftverk kun får dekket sine løpende driftsutgifter, og at disse vil legge ned driften hvis de ikke får dekket økte kostnader via økte kraftpriser. Dersom markedet i stedet er i en situasjon med begrenset produksjonskapasitet, eller i en langsiktig likevekt med optimalt tilpasset kapasitet, kan økte CO₂-kostnader gi mindre økning i kraftprisene på kort sikt. I stedet vil det forsinke investeringer i ny kapasitet og dermed føre til høyere kraftpriser på lengre sikt. På årsbasis er det nordeuropeiske kraftmarkedet for tiden preget av en del ledig kapasitet, men dette varierer over året og over døgnet, og fra land til land som følge av overføringsbegrensninger.

I Norge er kraftprisen i stor grad bestemt av vannverdien i vannkraftverkene, det vil si alternativverdien for vannet i magasinene. Denne verdien påvirkes dels av kraftprisen i våre naboland, men også av overføringskapasiteten mellom Norge og andre land. Dersom denne kapasiteten er maksimalt utnyttet, vil en endring i kraftprisene i våre naboland i mindre grad påvirke den norske kraftprisen. I stedet vil norske forhold, spesielt nivået på vannmagasinene, bestemme prisen. I så fall vil økte CO₂-kostnader i termiske kraftverk ikke påvirke kraftprisen i Norge i særlig grad.

Den norske kraftprisen kan også påvirkes av endrede brenselpriser internasjonalt. I 2005 økte spesielt prisen på gass betydelig, mens kullprisen falt gjennom året. Figuren viser prisutviklingen for CO₂-kvoter og kraft i Norge (Nordpool) og Tyskland (EEX) gjennom 2005. Den indikerer at den norske kraftprisen ikke har vært særlig preget av utviklingen i kvoteprisen så langt. Det kan skyldes at det i 2005 var en betydelig eksport av kraft fra Norge, og overføringskapasiteten var i lange perioder utnyttet maksimalt.

Prisutviklingen på utslippskvoter og kraft i 2005

Kilde: Norges vassdrags- og energidirektorat

På lang sikt skulle man tro at økte CO₂-kostnader i enda større grad slo ut i kraftprisen, etter som nye termiske kraftverk ville trenge en høyere kraftpris enn tidligere for å bli lønnsomme. Reglene for tildeling av utslippskvoter er imidlertid utformet slik at nye kraftverk får tildelt store mengder utslippskvoter gratis. Tildelingen av kvoter varierer mellom land, men i de fleste land vil alle nye verk få tildelt kvoter som svarer til langt over halvparten av de kvotene de trenger (nye tyske kullkraftverk får f.eks. tildelt ca. 90 prosent av behovet). Dermed trenger ikke nye verk så mye høyere kraftpris enn tidligere for å bli lønnsomme; kraftverkene vil utligne kvotekostnadene på hele kraftmengden og kvoteprisen slår bare i liten grad over i kraftprisen. Kvotetildelingen er relatert til kraftverkets behov for kvoter, og dermed blir det ikke optimalt å tilpasse seg slik at marginalkostnaden ved å redusere utslipp er lik kvoteprisen.

Et eksempel på dette er gasskraftverket på Kårstø. I oppstartsåret 2007 vil kraftverket få tildelt 95 prosent av de kvotene det trenger. Dersom denne tildelingen videreføres, må selskapet betale kvotepris for kun 5 prosent av utslippene. En kvotepris på 200 kroner pr. tonn CO₂ ville innebære en kostnadsøkning på 7 øre pr. kWh hvis gasskraftverket ikke hadde fått gratis kvoter. Når det bare betaler for 5 prosent av utslippene, betyr det at kraftverket trenger en kraftpris som er kun 0,35 øre høyere for å oppnå lønnsomhet. Dersom kraftverket får installert teknologi for CO₂-håndtering, kan dette eksemplet bli mindre relevant, men det viser at sammenhengen mellom kvoteprisen og kraftprisen er svært avhengig av reglene for tildeling.

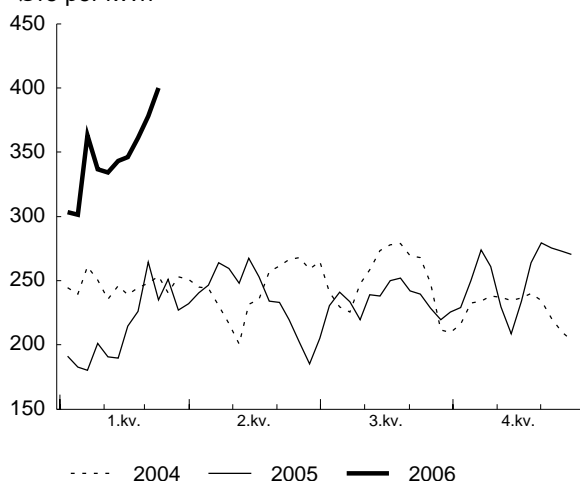
Eksisterende kraftverk får naturlig nok også tildelt store mengder gratis kvoter, basert på utslipp i tidligere år. Det kan tenkes at disse kraftverkene ser for seg at framtidige tildelinger av kvoter vil bli basert på utslipp i inneværende periode. I så fall vil de være mindre fristet til å redusere sine utslipp, noe som kan være med og forklare den høye prisen i dagens kvotemarked.

¹ Se T. Bye. og K.E. Rosendahl (2005): Betyr egentlig kvotemarkedet noe for kraftprisen? *Økonomiske analyser* 5/2005, 3-13.

Systempris på elektrisk kraft, uketall

Uke 1 2004 - uke 9 2006

Øre per kWh

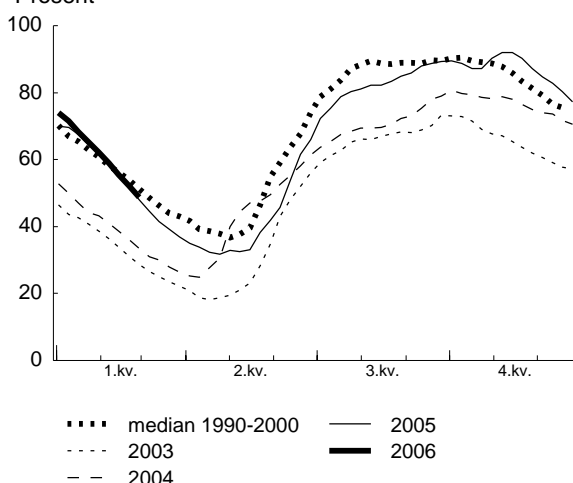

Kilde: Nord Pool.

Fyllingsgrad i vannmagasinene

Uke 1 - uke 52

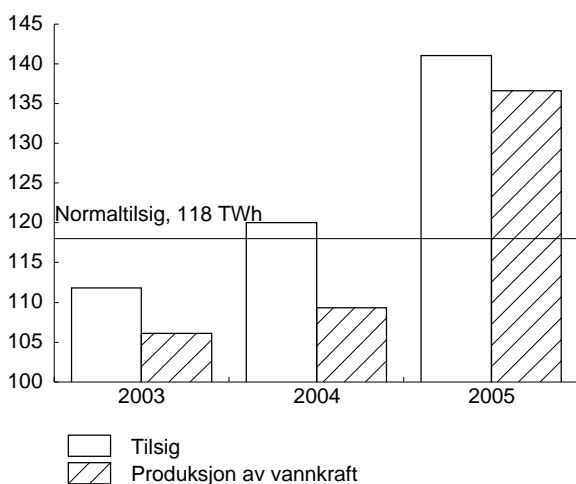
Prosent

Kilde: Norges vassdrags- og energidirektorat.

Kraftproduksjon og tilsig

TWh

Kilde: Norges vassdrags- og energidirektorat og SSB.

Både i Norge og Sverige var det høy produksjon og eksport i 2005. I Finland og Danmark var det derimot en nedgang i produksjonen på til sammen om lag 15,0 TWh, og begge landene hadde en nettoimport av strøm i 2005. Den totale nordiske nettoeksporten var 1,0 TWh i 2005, mens det i 2004 var en nettoimport på 11,7 TWh.

Økt strømforbruk

Netto innenlands forbruk for 2005 var på 114 TWh. Det er en økning på vel 2 prosent sammenliknet med 2004. Av dette utgjorde forbruk i kraftintensiv industri knapt 34,6 TWh og annet forbruk 79,4 TWh. Høy økonomisk vekst har trolig medvirket til økningen i energiforbruket, siden økt produksjon og verdiskapning innebærer større behov for energi.

Kraftkrevende industri og treforedlingsindustrien skiller seg fra andre kraftbrukere ved at forbruksmønsteret er forholdsvis stabilt over døgnet og året. Kraftkrevende industri sto for hele 30 prosent av det totale innenlandske kraftforbruket i 2005, og forbruket av kraft i denne sektoren var forholdsvis stabil i forhold til året før. Kraftforbruket i andre sektorer (inkl. husholdninger) steg med 3 prosent fra 2004 til 2005.

I likhet med foregående år var 2005 et relativt varmt år. Årstemperaturen for Norge sett under ett var 1,5 °C over normalen, noe som er det sjette varmeste siden målingene startet i 1867. Det temperaturkorrigerte nettoforbruket utenom kraftintensiv industri utgjorde 82,6 TWh i 2005, som er ca. 3 TWh mer enn det faktiske forbruket.

Oljeprodukter, ved og bioenergi er de nest viktigste stasjonære energibærere i Norge. Mulighetene for å veksle mellom ulike energibærere til oppvarmingsformål er viktig for sikkerheten i et kraftsystem basert på vannkraft. I 2004 ble det solgt 699 millioner liter fyringsolje, mens salget ble redusert til 525 millioner liter i 2005, det vil si en nedgang på 24,9 prosent. Sammenliknet med de ti siste årene har salget av fyringsoljer aldri vært lavere. Dette har sannsynligvis sammenheng med at oljeprisene var svært høye i 2005 og at alternative oppvarmingskilder dermed var relativt billigere. Salget av fyringsparafin gikk også tilbake, fra 157 millioner solgte liter i 2004 til 130 millioner liter i 2005, en nedgang på 17,3 prosent. I følge tall fra Norsk Petroleumsinstitutt var listepreisen for lette fyringsoljer 22,2 prosent høyere i 2005 enn året før, mens listepreisen for fyringsparafin var 20,5 prosent høyere.

Stabile strømpriser

Selv om det nyttbare tilsiget til det norske vannkraftsystemet økte fra 120 TWh i 2004 til 141 TWh i 2005, var strømprisene kun marginalt lavere i 2005. Dette kan blant annet sees i sammenheng med økte priser på gass og innføring av et obligatorisk marked for handel med CO₂ kvoter i Europa, som har bidratt til

Kraftbalansen per år. TWh

	2003	2004 ¹	2005 ¹
Kraftproduksjon	107,5	110,6	138,1
+ Import	13,4	15,3	3,6
- Eksport	5,5	3,8	15,6
Nettoeksport	-7,9	-11,4	12,0
- Pumpekraftforbruk	0,9	0,7	1,1
- Nett-tap ²	10,0	9,7	11,0
Netto innenlands forbruk ³	104,6	111,6	114,0
- Kraftintensiv industri	31,9	34,4	34,6
- Alminnelig forsyning	72,7	77,2	79,4
(temperaturkorrigert) ⁴	(75,2)	(80,3)	(82,6)
Temp.avvik fra normalen, °C ⁵	1,3	1,4	1,5

¹ Foreløpige tall.

² Inklusive forbruk i kraftstasjonene og statistisk differanse.

³ Inkl. forbruk i elektrokjeler.

⁴ Elektrokjelforbruk er ikke temperaturkorrigert.

⁵ Avvik fra normalen for perioden 1961-1990

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Norges vassdrags- og energidirektorat og Meteorologisk institutt.

Priser på elektrisk kraft til husholdninger, landsgjennomsnitt 2004-2005. Norge. Øre/kWh¹

	Totalpris	Kraftpris ²	Nettleie ²
1. kvartal 2004	77,4	35,2	42,2
2. kvartal 2004	74,3	32,5	41,8
3. kvartal 2004	75,0	33,1	41,9
4. kvartal 2004	75,6	33,6	41,9
2004	75,8	33,8	42,0
1. kvartal 2005	71,4	29,3	42,1
2. kvartal 2005	75,4	33,3	42,1
3. kvartal 2005	75,7	33,6	42,1
4. kvartal 2005	78,1	36,0	42,1
2005	74,8	32,7	42,1

¹ Fastleddet er inkludert og er omregnet til øre/kWh for et forbruk på 20 000 kWh i året. Prisene er foreløpige.

² MVA og forbruksavgift på elektrisk kraft inkludert. MVA var 24 prosent i 2004 og 25 prosent i 2005. Forbruksavgift er inkludert i nettleien og var 9,67 øre/kWh i 2004 og 9,88 øre/kWh i 2005.

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Norges vassdrags- og energidirektorat.

noe høyere kostnader for varmekraftproduksjon basert på fossile energikilder. Krafthandel over landegrensene gjør at kostnadsutviklingen for utenlandske kraftverk til en viss grad påvirker norske kraftpriser (se egen boks). Etter hvert som forbruket stiger, bidrar også kapasitetsbegrensninger til økte priser. Gjennomsnittlig systempris for elektrisk kraft på kraftbørsen Nord Pool⁶ var 23,5 øre/kWh i 2005, ned fra 24,2 øre/kWh i 2004.

Små endringer i prisen på kraftbørsen har også bidratt til relativt stabile priser i sluttbrukermarkedet. Foreløpige tall fra den kvartalsvise kraftprisstatistikken viser at prisen for kraft og nettleie inklusive avgifter⁷ for husholdninger var 74,8 øre/kWh i 2005. Det er ett øre lavere enn året før. Kraftpris og nettleie uten avgifter var henholdsvis 26,7 og 24,9 øre/kWh i gjennomsnitt, mens avgifter i alt utgjorde 23,2 øre/kWh.

Primærnæringene

2005 var et år med noe under normalårsavlinger i jordbruket, dog med betydelige distriktsvise forskjeller. For husdyrprodukter var det noe overproduksjon, vesentlig av svinekjøtt. Etter et bunnår i 2003 har skogbruket økt avvirkningen både i 2004 og 2005. Innen fiske og fangst gikk fangstmengden noe ned i 2005, først og fremst for fisk som brukes hovedsakelig til mel, olje, dyre- og fiskefôr. Gjennomsnittlig første-håndspris økte for de fleste fiskeslagene, og første-håndsverdi av samlet fangst økte med 11 prosent. I løpende priser er samlet førstehåndsverdi i 2005 på nivå med toppåret 2001. Oppdrettsnæringen hadde også et godt år i 2005. Eksportprisen på fersk laks økte med 17 prosent fra 2004 til 2005, og eksportert mengde fortsetter å øke. EUs tiltak for å begrense importen av norsk laks skaper fortsatt problemer for næringen. På tampen av året vedtok russiske myndigheter importforbud for fersk laks med henvisning til for høyt innhold av kadmium og bly.

Foreløpige tall fra kvartalsvis nasjonalregnskap viser at bruttoproduksjonen i primærnæringene under ett økte med 3,4 prosent fra 2004 til 2005, målt i faste priser. Produksjonen økte i skogbruk og fiskeoppdrett, mens jordbruk samt fiske og fangst viste nedgang. I 2005 utgjorde bruttoproduktet for primærnæringene 1,4 prosent av brutto nasjonalproduktet. Antall utførte timeverk i primærnæringene under ett fortsetter å falle. Nedgangen fra 2004 til 2005 var på 3,8 prosent, og i 2005 utgjorde sysselsettingen i primærnæringene 4,6 prosent av totalt utførte timeverk. For jordbruk samt fiske og fangst er det beregnet nedgang, mens det er beregnet en viss økning innen skogbruk og oppdrett.

Jordbruk og skogbruk

Den totale kornavlingen i 2005 er beregnet til vel 1,3 millioner tonn, en nedgang på 9 prosent fra toppåret 2004. Også for andre planteprodukter har avlingene vært lavere enn i 2004, men med store distriktsvise variasjoner; Hordaland, Trøndelag og Nordland hadde avlinger betydelig under et normalår. Mye nedbør i løpet av høsten gjorde innhøstingen vanskelig. På slutten av 1990-tallet ble jordbrukerne påført betydelige inntektstap på grunn av overproduksjon av husdyrprodukter. Overproduksjonen har vært liten de siste årene, men økte noe igjen både i 2004 og 2005. Det har vært betydelig overproduksjon av svinekjøtt, men også sau-/lammekjøtt, egg og korn har vært berørt. For jordbrukerne medfører overproduksjonen reduserte produktpriser og økt omsetningsavgift. Sistnevnte brukes til markedsreguleringstiltak. For 2005 har Budsjettneveda for jordbruket anslått brutto pristap for svinekjøtt til 3,35 kroner per kg. Målprisen for

⁶ Det nordiske elspotmarkedet for fysisk handel med kraft foregår på kraftbørsen Nord Pool. Der noteres timepriser i flere områder (spotpriser) over hele døgnet. Hvis det ikke er nettbeskrankninger, noteres bare en pris (systemprisen).

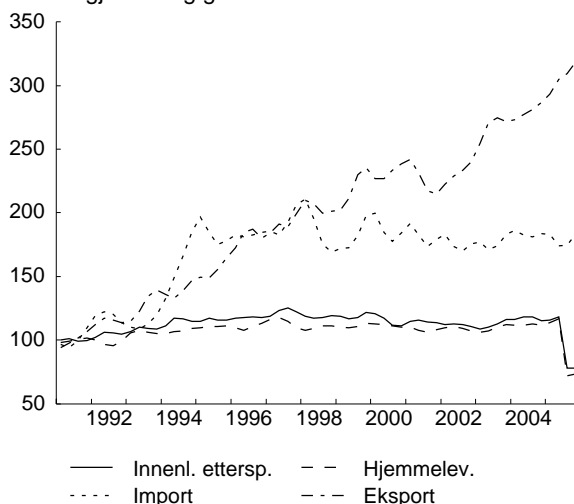
⁷ Forbruksavgift på elektrisk kraft var 9,88 øre/kWh i 2005, mens merverdiavgift var 25 prosent. Det er fritak for forbruksavgift i Nord-Troms og Finnmark og fritak for merverdiavgift i Nordland, Troms og Finnmark.

Produksjon og investering i primærnæringene
1991=100

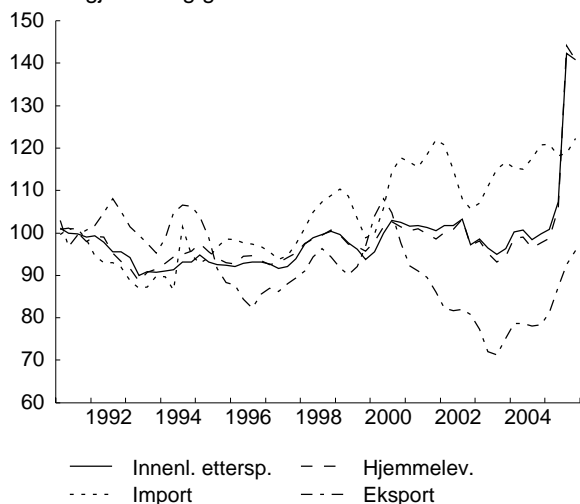
Kilde: Statistisk sentralbyrå

Volumutviklingen for varer fra primærnæringene
Sesongjustert og glattet. 1991=100

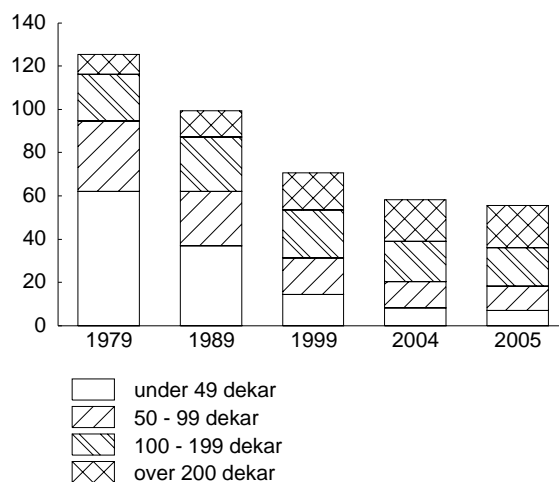
Kilde: Statistisk sentralbyrå

Prisutviklingen for varer fra primærnæringene
Sesongjustert og glattet. 1991=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Antall jordbruksbedrifter (i tusen), etter størrelsen på jordbruksarealet i drift

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

svinekjøtt, det vil si den prisen jordbruket har rett til å ta ut av markedet i gjennomsnitt for et avtaleår ved markedsbalanse, var 27,22 kroner per kg.

Både antall jordbruksbedrifter og sysselsettingen i jordbruket har vist sammenhengende nedgang over mange år. Bare fra 2000 til 2005 er antall bedrifter redusert med nesten 20 prosent. I 2005 har Budsjett-nemda for jordbruket budsjettet med 66 400 årsverk i jordbruket. Dette gir en reduksjon i antall årsverk på 15,8 prosent fra 2000, noe som tilsvarer en gjennomsnittlig årlig nedgang på 3,2 prosent i femårsperioden. Når en ser bort fra variasjoner som skyldes været, har den samlede produksjonen av plante- og husdyrprodukter endret seg lite de siste årene. Det har dermed skjedd en betydelig økning i arbeidsproduktiviteten. Viktige årsaker til dette er nedleggning av små bedrifter, spesialisering og økning av produksjonen i de

gjenværende bedriftene og gradvis innføring av ny teknologi. I melkeproduksjonen skjer det nå en betydelig sammenslåing av enheter gjennom etablering av samdrifter mellom to eller flere tidligere selvstendige produsenter. Foreløpige tall fra nasjonalregnskapet viser en prosentvis økning i bruttoprodukt per utførte timeverk i jordbruket på 6,6 prosent fra 2003 til 2004 og 6,2 prosent fra 2004 til 2005.

Jordbruksoppgjøret 2005 ga større endringer i priser og budsjettoverføringer enn 2004-oppgjøret. For budsjettåret 2006 vil budsjettoverføringene øke med 190 millioner kroner, fra 10 768 millioner kroner i 2005. Målprisene kan økes innenfor en ramme på 260 millioner kroner. Tilleggene er budsjettet å utgjøre vel 7 000 kroner per årsverk. Det tilsvarer en inntektsvekst på om lag 5 prosent. Forbedret markedsbalanse kan gi ytterligere inntektsvekst i en del produksjoner.

Jordbruk, jakt og viltstell. Produksjon og faktoreterspørsel. Mrd. kroner og prosentvis endring fra året før

	Mrd.kr	Volum		Pris	
	2005	2004	2005	2004	2005
Produksjon	24,1	3,2	-1,1	-1,8	-0,7
Produktinnsats	14,1	4,6	-3,5	-1,4	3,3
Bruttoprodukt	10,0	1,5	2,2	-2,3	-5,7
Bruttoinvesteringer	5,4	3,0	7,8	2,3	0,4
Sysselsetting ¹	113,9	-4,8	-3,7

¹ Sysselsetting i mill. utførte timeverk.
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Markedutviklingen for jordbruksvarer, jakt og viltstell. Mrd. kroner og prosentvis endring fra året før

	Mrd.kr	Volum		Pris	
	2005	2004	2005	2004	2005
Produksjon	24,5	3,3	-0,8	-1,8	-0,7
Eksport	0,3	9,1	-9,2	-5,7	-1,8
Hjemmeleveranser	24,1	3,2	-0,7	-1,7	-0,7
Import	4,9	6,2	-0,7	-0,8	3,3
Innenlandsk anvendelse	29,1	3,7	-0,7	-1,6	-
Lagerendringer	0,2	-0,7	-0,5
Innenlandsk etterspørsel	28,8	4,5	-0,2	-1,8	0,1

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Det er også i årets avtale forutsatt en gradvis strukturutvikling der jordbruksbedriftene blir større og mer effektive. Harmoniseringen av rammevilkårene for samdrifter og enkeltpersonforetak er videreført. Videre ble det vedtatt at markedsreguleringen for fjørfe-kjøtt avvikles fra 1. januar 2007. Fra 2005 innføres det regionale miljøprogram i alle fylker. Total tilskuddsramme for denne ordningen som kan utbetales i 2006, er 340 millioner kroner.

Den pågående forhandlingsrunden i WTO forventes å medføre en liberalisering av handelen med jordbruksvarer og dermed få stor betydning for jordbruket i Norge. Forhandlingene har vært meget vanskelige, og hittil har en ikke kommet til enighet om konkrete tallstørrelser når det gjelder nedtrapping av toll og støtteordninger.

Ifølge foreløpige tall fra nasjonalregnskapet sank produksjonen i jordbruket med 1,1 prosent fra 2004 til 2005, målt i faste priser. I 2005 utgjorde jordbrukets bruttoprodukt 0,5 prosent av bruttonasjonalproduktet.

I skogbruket økte avvirkning for salg med 6,3 prosent fra 2003 til 2004 og utgjorde da 8,2 millioner m³. Avvirkingen i 2003 var imidlertid den laveste siden midten av 1970-tallet. Statistikk fra en del fylker tyder på at aktiviteten i skogbruket har fortsatt å øke i 2005. I Hedmark, som er det desidert viktigste skogfylket, er det rapportert en økning i avvirkingen på nesten 20 prosent. Den økte avvirkingen henger sammen med økende etterspørsel og at tømmerprisene steg fra 2004 til 2005. Tilpasning til endring i skogbeskatningen fra og med 2006, kan også ha virket inn.

Fiske, fangst og oppdrettsnæringen. Produksjon og faktoreterspørsel. Mrd. kroner og prosentvis endring fra året før

	Mrd.kr	Volum		Pris	
	2005	2004	2005	2004	2005
Produksjon	27,4	3,6	5,6	10,6	15,4
Produktinnsats	16,3	5,3	8,6	4,4	4,5
Bruttoprodukt	11,0	0,1	-0,7	23,6	37,5
Bruttoinvesteringer	1,3	11,4	-4,4	3,0	6,1
Sysselsetting ¹	24,6	-2,7	-6,3

¹ Sysselsetting i mill. utførte timeverk.
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Markedutviklingen for fiske, fangst og oppdrettsnæringen. Mrd. kroner og prosentvis endring fra året før

	Mrd.kr	Volum		Pris	
	2005	2004	2005	2004	2005
Produksjon	26,5	3,8	5,9	11,0	15,5
Eksport	12,1	4,7	8,7	6,5	15,7
Hjemmeleveranser	14,5	3,0	3,6	14,8	15,6
Import	0,6	-2,0	-39,0	10,7	30,9
Innenlandsk anvendelse	15,1	2,7	1,0	14,5	16,2
Lagerendringer	1,3	-1,9	6,8
Innenlandsk etterspørsel	13,8	4,9	-6,0	15,7	16,6

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Import av tømmer utgjorde 2,3 millioner m³ i 2005, en økning på om lag 100 000 m³ fra året før. Prisen på importert tømmer falt noe i 2005, men norsk tømmer er fortsatt konkurransedyktig til tross for prisøkningen i 2005. Eksporten av tømmer utgjorde 500 000 m³ i 2005, en økning på 150 000 m³ fra året før. De store volumene som måtte tas ut etter stormen i Sverige i 2004 har påvirket tømmermarkedet i hele Østersjøregionen.

Ifølge foreløpige tall fra nasjonalregnskapet økte produksjonen i skogbruket med 12,8 prosent fra 2004 til 2005, målt i faste priser. Økningen fra 2003 til 2004 var på 7,5 prosent. I 2005 utgjorde skogbrukets bruttoprodukt 0,3 prosent av bruttonasjonalproduktet.

Fiske, fangst og fiskeoppdrett

For de tradisjonelle havfiskeriene har veksten i 2004 fortsatt i 2005. I 2003 var prisene lave og førstehåndsverdien av de viktigste fiskeslagene utgjorde 8,9 milliarder kroner. Fra 2003 til 2004 økte førstehåndsverdien med 1,5 milliarder og fra 2004 til 2005 med ytterligere vel 1,1 milliarder til 11,5 milliarder kroner. I løpende priser var førstehåndsverdien i 2005 på samme nivå som rekordåret 2001. Økte priser er årsaken til denne økningen. Den samlede fangstmengden var så å si uendret fra 2003 til 2004 og minket med 5 prosent fra 2004 til 2005. I fjor utgjorde torsk og sild til sammen 50 prosent av førstehåndsverdien. Fra 2003 til 2005 har gjennomsnittsprisen for disse fiskeslagene steget med respektive 22,6 og 53,2 prosent. I perioden 2001 - 2004 ble gjennomsnittlig 43 prosent av fangstkvantumet brukt til produksjon av mel, olje, dyre- og fiskefôr. I 2005 falt denne andelen til 32 prosent. Hovedårsaken er en nedgang i fangst av kolmule

på over 200 000 tonn. Også fangsten av tobis og øyepål ble redusert, og en større andel av loddefangsten ble brukt til mat.

Laks utgjør om lag 90 prosent av mengde solgt fisk fra norske fiskeoppdrettere. Ørret utgjør mesteparten av den resterende mengden, men er i tilbakegang. Andre fiskearter betyr ennå lite. Fersk laks er den viktigste eksportvaren for oppdrettsnæringen. Fra 2000 til 2003 sank eksportprisen for denne varen med 33 prosent. I samme periode økte likevel eksportert mengde med 19 prosent. Fra 2003 til 2004 steg eksportprisen for fersk laks med 6,6 prosent, mens prisstigningen fra 2004 til 2005 ble nesten tre ganger så stor med 17,1 prosent. Eksportert mengde har fortsatt å stige, med 7 prosent fra 2003 til 2004 og 12 prosent fra 2004 til 2005. Samlet verdi av eksporten var 10,0 milliarder kroner i 2005, en økning på 31 prosent fra 2004. Det eksporteres også betydelige kvanta fryst laks og fersk og fryst ørret. Eksportert mengde av disse varene gikk noe ned siste året.

EU er viktigste marked for norsk oppdrettslaks. Adgangen til dette markedet har i mange år vært påvirket av EUs forsøk på å begrense importen av norsk laks ved bruk av ulike handelspolitiske virkemidler. Innføring av kvoter og minstepris (februar), differensiert toll (juni) og bilateral avtale om minstepris (juni) fikk ikke merkbar effekt for den norske eksporten i 2005. I januar 2006 vedtok EUs råd en ny forordning om innføring av antidumpingtiltak mot import av oppdrettslaks fra Norge. Tiltakene er gitt en varighet på fem år. Vedtaket innebærer at det er innført en minste importpris på 2,80 euro per kg hel fersk og frossen oppdrettslaks fra Norge. Det er også minstepriser for bearbejdede varer av laks. I februar 2006 besluttet regjeringen å bringe EUs antidumpingtiltak mot norsk laks inn for tvisteløsning i WTO.

Eksportert mengde laks til Russland ble nær fordoblet fra 2003 til 2005. I desember 2005 opplyste russiske myndigheter at de hadde funnet uakseptable nivåer av kadmium og bly i norsk oppdrettslaks, noe som førte til et generelt forbud mot import av fersk norsk fisk fra 1. januar 2006. Mattilsynet i Norge har ikke funnet tilnærmevis samme innhold av tungmetaller i den norske laksen. Norske myndigheter arbeider for at importstoppen skal opphøre så raskt som mulig. De foreløpige nasjonalregnskapstallene for produksjonen i fiske, fangst og fiskeoppdrett viser en økning på 5,6 prosent fra 2004 til 2005, målt i faste priser. I 2005 utgjorde bruttoproduktet i næringen 0,6 prosent av bruttonasjonalproduktet. Eksportverdien av oppdrettsfisk og annen fisk var vel 12 milliarder kroner, mens eksport av bearbejdet fisk og fiskeprodukter utgjorde 19,5 milliarder kroner. Verdien av importert oppdrettsfisk, annen fisk og bearbejdede fiskeprodukter var 3,7 milliarder kroner.

Utenriks sjøfart

Produksjonen i utenriks sjøfart målt i løpende priser vokste med 3,1 prosent fra 2004 til 2005. Veksten skyldes en økning i prisene på 10,0 prosent. Denne prisveksten kom etter en vekst på 13,5 prosent i 2004. Produksjonsvolumet i utenriks sjøfart falt for fjerde år på rad. I fjor sank volumet med 6,2 prosent i forhold til 2004. En årsak til denne negative trenden er utflagging av norske rederier.

De gode tidene i tankmarkedet fortsatte i 2005. Totalt sett steg gjennomsnittlige fraktrater for de tre største skipsgruppene VLCC, Suezmax og Aframax (se figur) noe sammenlignet med toppåret 2004. Fraktratene er på et historisk sett høyt nivå, noe som henger sammen med stor etterspørselsvekst i oljemarkedet de to siste årene.

Tendensen fra de siste årene med store svingninger i tørrlastratene fortsatte også i 2005 (se figur). Den sterke økonomiske veksten i Kina vedvarte, noe som er viktig for tørrbulkmarkedet. Spesielt er utviklingen i den kinesiske stålindustrien av stor betydning.

I løpet av 2005 økte den norske utenriksflåten med 28 skip til 1642 skip, samtidig som det var en reduksjon på 3,8 millioner dødvekttonn (dwt) ifølge tall fra Rederiforbundet. En forklaring på denne utviklingen er at antallet relativt små offshore service skip øker, mens antallet relativt store tankskip faller. Økningen i offshore service skip har vært en trend noen år. I den norske flåten, som består av norsk- og utenlandsregistrerte skip, har andelen norskregistrerte skip falt noe siden 2004, slik tendensen har vært i noen år.

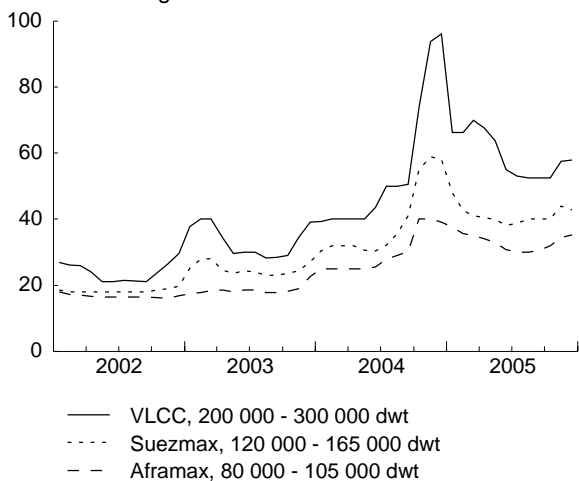
Kjemikalietankskip, oljetankskip, bulkskip og offshore serviceskip er fortsatt de dominerende skipstypene i

Kort om utenriks sjøfart

Utenriks sjøfart er en internasjonal næring. Et skip kan eies av et selskap i ett land, drives av et selskap i et annet land, og være registrert i et tredje. Eierstrukturen er ofte kompleks, og bidrar til at det i praksis er vanskelig å avgrense norsk utenriks sjøfart. Nasjonalregnskapet regner inntekter og utgifter knyttet til driften av et skip som driftsinntekter og -utgifter for Norge dersom operatøren av skipet er norsk. Norske selskapers inntekter knyttet til utleie av skip til norske eller utenlandske selskap, ved såkalt tidsbefraktning (t/c) eller bareboatbefraktning, regnes også som norsk produksjon. Norske selskapers datterselskap i utlandet, som ofte står for driften av selskapets skip, regnes ikke som norske selskaper, og bidrar derfor ikke til norsk produksjon.

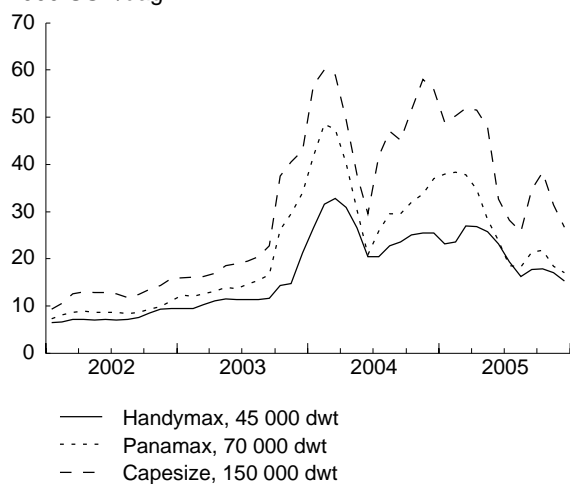
Når det gjelder skipets nasjonalitet, bestemmes denne ut fra nasjonaliteten til skipets eier. Som hovedprinsipp skal den norske eierandelen være minst 50 prosent for at skipet skal regnes som norsk. Dette gjelder uavhengig av hvilket flagg skipet seiler under.

Utvikling i fraktrater for frakt av olje. 2002-2005. Tankindekser, 12 måneders tidsbefraktning 1000 USD/dag

Kilde: Fearnleys Monthly.

Utvikling i fraktrater for frakt av tørrbulk. 2002-2005. Tørrbulkindekser, 12 måneders tidsbefraktning 1000 USD/dag

Kilde: Fearnleys Monthly.

den norskeide utenriksflåten. Tørrlastskipene er den desidert største gruppen målt i antall skip med 42,7 prosent av totalen. Målt i dwt har tørrlastskipene nå passert oljetankskipene og er størst med 36 prosent av totalen.

I utenriks sjøfart ble det foretatt bruttorealinvesteringer for 16,6 milliarder kroner i 2005. Målt i faste priser tilsvarer dette en økning på 43,2 prosent fra året før. Dette var tredje året på rad at bruttoinvesteringene i utenriks sjøfart viste god vekst.

Sysselsettingen i næringen, som også omfatter utenlandske sjøfolk på norske skip, falt i løpet av året. Antall sysselsatte for 2005 er foreløpig beregnet til 38 700, mot 40 500 i 2004. Tall fra Rederiforbundet viser at utlendingenes andel på norske skip har falt noe det siste året.

Produksjon og faktoretterspørsmål i utenriks sjøfart, 2004-2005. Prosentvis endring fra året før

	Løpende priser		Volum		Pris	
	2004	2005	2004	2005	2004	2005
Produksjon	95,3	98,3	-4,0	-6,2	13,5	10,0
Produktinnsats	70,4	73,6	-4,0	-6,2	13,9	11,4
Bruttoprodukt	24,9	24,7	-4,0	-6,2	12,4	5,9
Bruttoinvesteringer	10,6	16,6	11,7	43,2	8,7	8,9
Sysselsetting	75,0 ¹	71,6 ¹	-1,2 ¹	-4,7 ¹	1,5 ²	1,5 ²

¹ Total sysselsetting i millioner utførte timeverk.

² Lønnskostnader per utførte timeverk (lønnstakere).

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Private tjenesteytende næringer, Fastlands-Norge

De private tjenesteytende næringene utgjorde om lag 39 prosent av BNP Fastlands-Norge i 2005, samme andel som året før. Næringene stod for vel 45 prosent av sysselsettingen i Fastlands-Norge. Private tjenesteytende næringer omfatter i denne sammenheng ikke husholdningenes «produksjon» av bolig tjenester.

Ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall steg produksjonen av private tjenester med 5,1 prosent fra 2004 til 2005, målt i faste priser. De tjenesteytende næringene bidro til vel halvparten av veksten i BNP Fastlands-Norge i fjor. Målt i faste priser økte bruttoproduktet med 4,7 prosent, mens tilsvarende vekst for Fastlands-Norge var 3,7 prosent. Tallet på sysselsatte i privat tjenesteyting økte med 1,3 prosent fra 2004 til 2005, mens arbeidsinnsats målt i utførte timeverk steg med 1,5 prosent i samme periode. Årsaken til at timeverkene økte noe mer enn antall sysselsatte, til tross for at det var en arbeidsdag mindre i 2005 enn året før, var redusert sykefravær. Av de foreløpige tallene ser vi at bruttoproduktet økte klart mer enn timeverkene, noe som indikerer en merkbar vekst i arbeidskraftsproduktiviteten.

Forretningsmessig tjenesteyting, som består av næringer som eiendomsdrift, databehandlingvirksomhet, annonse- og reklamevirksomhet o.s.v., står for om lag 30 prosent av produksjonen i de private tjenesteytende næringene. I 2005 var det en betydelig vekst i disse næringene, som bidro med 40 prosent av veksten i det samlede bruttoproduktet i tjenesteyting. Produksjonen økte med 7,6 prosent i 2005, målt i faste priser. Det er spesielt formidling og utleie av arbeidskraft, arkitektvirksomhet og teknisk konsulentvirksomhet som har bidratt til veksten. Utførte timeverk viser en økning på 3 prosent til tross for en arbeidsdag mindre i 2005 enn i 2004. Denne økningen skyldes dels en økning i sysselsatte personer på 2,9 prosent og lavere sykefravær.

Private tjenesteytende næringer, Fastlands-Norge. Prosentvis endring fra året før

	Produksjon					Bruttoprodukt			Utførte timeverk			
	Mrd. kr ¹	Volum		Pris		Mrd. kr ¹	Volum		Mill. timeverk ²		Endring	
		2005	2004	2005	2004		2005	2004	2005	2004	2005	2004
Varehandel	264,0	5,6	4,0	2,4	2,6	144,1	5,4	4,0	456,2	460,7	4,0	1,0
Hotell- og restaurantvirksomhet	47,2	-0,3	4,5	2,1	0,9	21,2	-0,3	4,5	79,4	79,9	1,7	0,7
Transport	153,1	4,6	4,1	0,7	2,3	50,9	4,6	4,6	164,4	166,2	1,4	1,1
Post- og telekommunikasjon	86,6	6,3	3,9	-0,9	-0,5	30,9	5,3	3,0	49,9	48,8	-0,7	-2,3
Finansiell tjenesteyting	96,9	5,4	6,7	0,7	-1,1	58,1	3,2	6,9	71,2	71,1	1,2	-0,2
Forretningsmessig tjenesteyting	313,4	4,9	7,6	3,3	2,7	163,4	3,9	6,8	301,9	311,0	3,4	3,0
Personlig tjenesteyting	136,3	4,3	2,8	2,9	3,4	85,2	4,3	1,4	225,7	230,7	3,6	2,2
Sum Private tjenesteytende næringer	1 097,6	4,9	5,1	1,9	2,0	553,8	4,1	4,7	1 348,7	1 368,4	3,0	1,5

¹ Nivå tall i løpende priser.

² Lønnstakere og selvstendige.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Sysselsettingen innen post og telekommunikasjon fortsatte å falle i 2005 med en nedgang på 2,3 prosent i utførte timeverk. Den største bidragsyteren til nedgangen var nedbemanningen i Posten Norge AS. Til tross for redusert sysselsetting økte produksjonen målt i faste priser med 3,9 prosent fra 2004 til 2005. Det var telekommunikasjon som bidro mest til denne veksten.

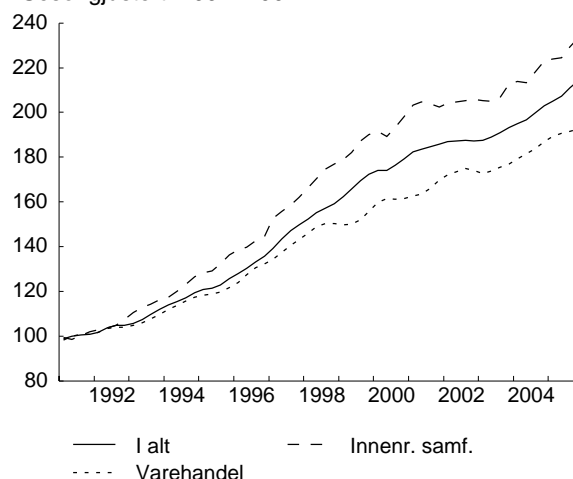
I 2005 utgjorde varehandelen omtrent 10 prosent av BNP fastlands-Norge. Produksjonen målt i faste priser økte med 4 prosent, mens utførte timeverk økte med 1 prosent.

Foreløpige tall for finansnæringen viser en økning i produksjonsvolumet på 6,7 prosent. Økningen skyldtes hovedsaklig økt utlåns- og innskuddsvekst i bankene. Ifølge Norges Banks rentestatistikk er rentemarginene redusert. En mulig årsak til dette er stadig større konkurranse på lånemarkedet, spesielt i personmarkedet, som presser marginene til samtlige banker. Den lave utlånsmarginen ble likevel kompensert av utlånsveksten slik at produksjonen målt i løpende verdi økte med 5,5 prosent. De foreløpige tallene tyder ellers på at driftskostnadene i finansnæringen økte noe svakere enn produksjonen slik at bruttoproduktet økte med 6,9 prosent. Sysselsettingstallene for næringen viste en svak nedgang i forhold til 2004.

Jernbane og sporvei hadde en økning i produksjonsvolumet på 4,7 prosent i 2005, etter at veksten året før var på 6 prosent. Prisene holdt seg tilnærmet uendrede fra 2004 til 2005.

Foreløpige tall for luftfartsnæringen viser en økning i produksjonsvolumet på 2,9 prosent fra 2004 til 2005. Kostnadene korrigeret for prisstigning økte noe sterkere slik at veksten i bruttoproduktet målt i faste priser ble 2,7 prosent. Økningen i 2005 kom etter en meget sterk vekst i 2004. Tall for trafikkutviklingen fra Avinor viser at det i fjor var en økning i både passasjerantallet og i antall flybevegelser.

Produksjon i privat tjenesteyting, Fastlands-Norge utenom boligjenester
Sesongjustert. 1991=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå